

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Martina Grobelná

**Ochrana tuzemských bankovek a mincí před paděláním
a pozměňováním**

Diplomová práce

Olomouc 2024

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Ochrana tuzemských bankovek a mincí před paděláním a pozměňováním*“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 110 605 znaků včetně mezer.

V Olomouci dne 17. 6. 2024

.....
Martina Grobelná

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. JUDr. Michaelovi Kohajdovi, Ph.D. za jeho pomoc, nasměrování a rady při psaní diplomové práce. Nesmím opomenout ani rodinu, především své rodiče, a poděkovat jim za jejich nekončící podporu a trpělivost během celého studia.

Obsah

Úvod	6
1. Peníze a měna	8
1.1. Peníze	8
1.1.1. Funkce peněz	9
1.2. Měna.....	10
1.3. Soustava českých platidel.....	12
1.4. Bankovky.....	14
1.4.1. Stokoruna.....	15
1.4.2. Dvouseťkoruna.....	16
1.4.3. Pětisetkoruna.....	16
1.4.4. Tisícikoruna.....	16
1.4.5. Dvoutisícikoruna.....	16
1.4.6. Pětitisícikoruna.....	16
1.4.7. Neplatné bankovky	17
1.5. Mince.....	18
1.5.1. Jednokoruna	18
1.5.2. Dvoukoruna	18
1.5.3. Pětikoruna	18
1.5.4. Desetikoruna	19
1.5.5. Dvacetikoruna.....	19
1.5.6. Padesátikoruna	19
1.5.7. Neplatné mince	20
2. Česká národní banka	21
2.1. Česká národní banka v měnovém právu.....	23
3. Ochranné prvky bankovek a mincí.....	27
3.1. Ochrana mincí.....	27
3.2. Ochrana bankovek	27
3.2.1. Bankovkový papír	28
3.2.2. Vodoznak.....	29
3.2.3. Ochranný proužek	30
3.2.4. Ochranná vlákna	31
3.2.5. Konfety	31
3.2.6. Soutisková značka.....	31
3.2.7. Skrytý obrazec.....	33
3.2.8. Mikrotext	33
3.2.9. Iridiscentní pruh.....	35
3.2.10. Proměnlivá barva	36
3.2.11. Shrnutí ochrany bankovek.....	37
4. Euro	39
4.1. Euromince.....	41
4.1.1. Ochrana euromincí.....	42

4.2. Eurobankovky	43
4.2.1. Ochrana eurobankovek	45
Závěr	49
Seznam použitých zdrojů	51
Právní předpisy	51
Monografie a komentáře	52
Judikatura	52
Elektronické zdroje.....	53
Seznam obrázků	56
Abstrakt	57
Klíčová slova	57

Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem zvolila Ochranu tuzemských bankovek a mincí před paděláním a pozměňováním. I když jsem se s finančním právem seznámila až ve 4. ročníku mého studia, zaujalo mě, jak praktické využití má. Finanční právo se dotýká každého z nás na denní bázi. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla psát svou diplomovou práci právě na katedře finančního práva.

Výše uvedené téma jsem si vybrala, jelikož mě měnové právo zaujalo a chtěla jsem si v tomto odvětví prohloubit znalosti. Primárním objektem měnového práva jsou peníze a právě to, že se s penězi setkáváme každý den a využíváme je v běžném životě, mě motivovalo k výběru tohoto tématu.

Diplomová práce bude členěna do čtyř kapitol. První kapitola vymezí základní pojmy – peníze a měna. Dále se v této kapitole budu zabývat jejich vznikem a funkcemi. V první kapitole bude také upravena soustava českých platidel. Druhá kapitola bude věnována České národní bance. Budu zde řešit, jakou úlohu a pravomoci v měnovém právu má. Třetí kapitola bude upravovat stěžejní téma diplomové práce – ochranné prvky mincí a bankovek. Budu zkoumat jak technické parametry jednotlivých hotovostních platebních prostředků, tak i jejich vlastní ochranné prvky. Kapitola čtvrtá bude věnována euru a jeho ochraně. Zde vysvětlím spojitost České republiky s eurem, definuji euro, eurobankovky a euromince a představím jejich jednotlivé ochranné prvky.

Dle mého je téma ochrany tuzemských bankovek a mincí z hlediska finančního práva zpracováno nedostatečně. Diplomové práce na toto téma, až na pár výjimek, téměř neexistují a pokud ano, zabývají se jím spíše z hlediska práva trestního. Proto si myslím, že by má práce, ve které se touto problematikou budu zabývat, mohla být přínosem. Souběžně s budoucím zavedením měny eura, ke kterému se Česká republika zavázala Smlouvou o přistoupení České republiky k Evropské unii z roku 2003¹ by má práce mohla plnit funkci jakéhosi historického připomenutí české koruny.

Cílem diplomové práce je zejména analýza ochranných prvků bankovek a mincí, posouzení, zda jsou chráněny dostatečně a s tím i související úvaha, jestli není nutné ochranné prvky aktualizovat častěji než doposud za účelem vyšší a silnější ochrany. V kontextu s budoucím zavedením eura považuji za nutné zkoumat ochranné prvky i u této měny a porovnat je s ochrannými prvky vyskytujícími se na českých korunách.

Hlavními formálními prameny diplomové práce bude zákon č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. Další důležité prameny

¹ legislativa EU: Smlouva o přistoupení České republiky, Estonska, Kypru, Lotyšska, Litvy, Maďarska, Malty, Polska, Slovinska a Slovenska ze dne 23. září 2003, Úř. Vest. L 236, 23. září 2003

diplomové práce budou vyhlášky ČNB a internetové zdroje využívané především pro vyhledávání aktuálních ochranných prvků bankovek, jak českých, tak euroměny a jejich obrazové zachycení.

1. Peníze a měna

„Finanční právo je tvořeno soubrem právních norem, které upravují finanční vztahy, finanční práva, finanční pravomoci, a rovněž vymezuje určitá práva a deklaruje určité skutečnosti.“² K této definici je třeba dodat, že normy finančního práva upravují zejména finanční vztahy, do kterých zasahuje veřejná moc. Stát zde vystupuje v mocenském postavení.

Finanční právo hraje v naší společnosti velikou roli. Stát díky němu ovlivňuje finanční politiku, utváří pravidla pro finanční trh a je významné i z hlediska toho, že fyzické a právnické osoby se s ním setkávají téměř na denní bázi, i když si to možná neuvědomují.

Finanční právo není jen čistě právní obor, ale má přesah i do ostatních neprávních oblastí jako je např. ekonomie, politika, sociologie. Považuje se za samostatný obor práva a dále se dělí do několika podoborů. Podobory fiskální části finančního práva jsou rozpočtové právo, daňové právo a dotační právo. Podobory nefiskální části finančního práva jsou měnové a devizové právo a právo finančního systému. Bankovní právo, pojišťovací právo, právo kapitálového trhu jsou rozšířené podobory nefiskální části finančního práva. Finanční právo dále obsahuje specifické oblasti – úvěrové právo, právo proti praní špinavých peněz, účetní právo, právo veřejných zakázek, herní právo, cenové a oceňovací právo a mzdové právo.

Pro mou diplomovou práci je stěžejní právo měnové. Jak jsem již uvedla výše, nejedná se o samostatnou právní oblast, ale právě o podobor finančního práva, který má přesah téměř do každé sféry práva. „Měnové právo v pozitivněprávním a objektivním slova smyslu lze definovat jako soubor právních pravidel zabývajících se peněžní masou a tuto masu konstituujícími prvky, tedy penězi, a to zejména v jejich právně konkretizované formě nazývané měna.“³ Měnové právo spadá do práva veřejného a jeho normy jsou z převážné většiny konstitutivní povahy, mohou se ale objevovat i normy pozitivní. Tento podobor není kodifikován, je tvořen několika zákony a podzákonnými předpisy včetně právních předpisů vydávaných ČNB.

Klíčovými předměty měnového práva jsou peníze a měna. Tyto pojmy se mohou zdát jako velice podobné, pravdou ale je, že spadají sice do příbuzné, avšak odlišné kategorie. Na rozdíl mezi těmito pojmy začaly poukazovat vědecké práce ve 20. a 30. letech 20. století.

1.1. Peníze

„Peníze jsou kategorií ryze ekonomickou a bývají často ve stručnosti definovány jako zvláštní druh univerzálního zboží používaného k vyjadřování cen ostatního zboží, ke zprostředkování jeho koupě a prodeje a provádění různých druhů plateb.“⁴ Peníze tudíž nemusí mít formu pouze bankovek či mincí. Může se

² KARAFÍKOVÁ, M. a kol. Teorie finančního práva a finanční vědy, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, 31 s.

³ KARAFÍKOVÁ, M. a kol. Teorie finančního práva a finanční vědy, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, 183 s.

⁴ BAKEŠ, M. a kol. Finanční právo. 5. upravené vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, 335 s.

jednat prakticky o cokoliv, co může sloužit jako prostředek směny nebo placení a je přijímáno jako platidlo. Peníze historicky prošly různými etapami – naturální směna, komoditní peníze, papírové peníze, bankovní peníze.

Naturální směna znamená výměnu jednoho statku za jiný. Lze si představit situaci, kdy za 30 slepičích vajec dostanu jednu ovci. Místo papírových bankovek, jak je známe nyní, sloužily jako prostředek směny různé komodity. Jednalo se např. o dobytek, pivo, víno, olej i drahé kovy. Takové směny se v dnešním světě už moc nevyskytují, nicméně se objevil nový pojem – barterový obchod. Ve své podstatě se jedná pouze o nový název naturální směny, jelikož podstata zůstává stejná. Nejvyšší soud ve svém usnesení barterový obchod vymezil jako přímou výměnu jednoho statku za jiný bez použití peněz, a že jde o kompenzaci hodnot věcného plnění bez použití finančních prostředků.⁵

Papírové peníze se začaly objevovat až v 18.století. Do té doby existovaly jen plnohodnotné mince, které postupně doplnily právě papírové peníze. Nejednalo se však o úplně dobrovolný a samovolný vývoj. Častější používání papírových peněz místo mincí bylo podmíněno předpisy omezující soukromou držbu zlata. Stanovily se i přísnější podmínky pro směnu papírových peněz za plnohodnotné mince nebo měnový kov.⁶ Z vlastní zkušenosti mohu tvrdit, že papírové peníze jsou pohodlným prostředkem směny, jsou lehké na přenos i skladování. Jejich hodnota je nezaměnitelná, jelikož je uváděná na každé bankovce zvlášť.

S vývojem společnosti jako takové souvisí v současné době velice aktuální a rozvíjející se oblast elektronických peněz. Dnešní dobu ovládly peníze bankovní. Výplata nám přijde na bankovní účet, nájemné a ostatní poplatky platíme zadáním trvalého příkazu na internetu a běžné nákupy v obchodě platíme bezhotovostně platební kartou. Hotovostní peníze u sebe skoro nenosíme a potřebujeme je pouze v málo případech. Vše kolem nás zmodernělo a peníze toho nejsou výjimkou.

1.1.1. Funkce peněz

Peníze se dají definovat jako cokoliv, co je přijímáno ke zprostředkování koupě a prodeje. Podstata peněz je vymezována dle jejich funkcí – obecný determinátor hodnoty, všeobecný prostředek směny, všeobecný prostředek plateb a převodů, nositel a prostředek uchování hodnoty.

Obecný determinátor hodnoty znamená, že peníze vystupují jako měřítko hodnoty. Peníze jsou chápány jako univerzální druh zboží, jejichž podoba může být velice abstraktní. Nemusí se vyskytovat ani jako materializované předměty a mohou být dány bez konkretizace příslušné státní autority na úroveň regulární měny.

⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2019, sp. zn.:32 Cdo 4288/2017-167

⁶ TOMAŽIČ, Ivan. *Ekonomie pro právníky*. 1. upravené vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 116 s.

Další funkce peněz je všeobecný prostředek směny. Ta umožňuje nákup a prodej zboží, služeb či jiných statků. Peníze se vyznačují jako oběživo, jelikož zprostředkovávají oběh mezi účastníky trhu a samy mezi účastníky obíhají. Vedle sebe stojí oběživo hotovostní v podobě materializovaných bankovek a mincí a bezhotovostní oběživo, které se objevuje jako zůstatek na bankovních účtech.

Peníze dále mají funkci všeobecného prostředku plateb a převodů kapitálu. Můžeme se setkat i s pojmenováním funkce jako platidlo. Peníze dávají možnost uhradit závazky bez toho, aniž by za ně bylo nutné dostat zboží. Jedná se o zprostředkování např. úvěrových plateb, daní, poplatků, pokut, plateb sociální povahy, peněžitých plnění na základě rozhodnutí soudu a dalších orgánů atd.

Peníze také plní funkci nositele a prostředku uchování hodnoty. Tato funkce se nazývá funkcí pokladu. Peníze vystupují jako nositel a prostředek uchování hodnoty, jsou schopny držet si určitou hodnotu a přenášet ji v čase. Takto peníze fungovali v čase plnohodnotných peněz, kdy byly vydávány jako mince z drahých kovů (stříbra a zlata). Nyní jsou peníze vydávány jako neplnohodnotné, jelikož jejich materiál nemá takovou hodnotu, jako je uváděno na minci či bankovce. Hodnotu peněz může snižovat inflace, měnové reformy atd. Z toho důvodu peníze plní funkci prostředku uchování hodnoty pouze omezeně.⁷

Pokud peníze neplní všechny tyto ekonomické funkce, hovoříme o kvazi-měnách. To znamená, že peníze plní pouze omezené peněžní funkce a nejsou plně zakotveny jako měna.

1.2. Měna

Na rozdíl od peněz, které jsou pojmem ryze ekonomickým, měna je pojmem zejména právním. „*Měnu definujeme jako peněžní soustavu, která je používána a zákonem upravena na území určitého státu.*“⁸ Měna je tedy konkrétní soustava peněz zavedená na určitém území a systematicky upravena právní řádem. Aby měna mohla být za měnu považována, musí být stanovena základní peněžní jednotka, její název, značení, členění a násobky. Dále musí být určena forma obíhajících peněžních prostředků (zda se jedná o mince, bankovky nebo jiné). Předmětem uspořádání měny je dále měnový kurz, způsob vydávání a stahování peněžních prostředků z oběhu a ekonomické zásady, které se použijí při regulaci peněžního oběhu.

Existuje více druhů měny, konkrétně se jedná o národní měnu, mezinárodní měnu, nadnárodní měnu, zúčtovací měnu, virtuální měnu, digitální měnu nebo kryptoměnu.

⁷ BAKEŠ, M. a kol. Finanční právo. 5. upravené vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, 335 s.

⁸ TOMAŽIČ, Ivan. Ekonomie pro právníky. 1. upravené vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 118 s.

Národní měna by měla plnit všechny peněžní funkce, které jsem uvedla výše. Jedná se o konkrétní druh peněz, který stát zavede svým právem. V tuzemsku se jedná o korunu českou a ta je upravena dle zákona č. 6/1993 Sb., zákon České národní rady o České národní bance.⁹

Mezinárodní měna, jinak také označována jako kvaziměna z důvodu neexistence některých základních podstatných znaků jako je např. funkce hotovostního oběhiva, je také zaštitěna autoritou státu a odvozuje se od právních předpisů mezinárodních organizací a institucí. Jak příklad mezinárodní měny můžeme zmínit bývalou měnu mezinárodních evropských společenství ECU – European Currency Unit. ECU mělo splňovat hlavně úlohu rezervních aktiv a bylo používáno jako rezervní měna pro vypořádání pohledávek a závazků. Tato kvaziměna však zanikla 1. ledna 1999, kdy vznikla eurozóna a byla nahrazena jednotnou měnou euro.¹⁰

Nadnárodní měna je taková, která je zaštitěna autoritou několika států a je tvořena nejenom vnitrostátními předpisy, ale i právními předpisy nadnárodního celku, typicky se jedná o mezinárodní smlouvy. Taková měna požívá statusu měna zároveň v několika státech a ve všech plní základní peněžní funkce. Jako ukázkovou nadnárodní měnu si můžeme uvést euro nebo středoafriický frank. Euro bylo zvoleno pro sáty, které mají poměrně vyspělou ekonomiku, jsou relativně bohaté a samy se dobrovolně rozhodly, že k takové měně přistoupí. Co se týče středoevropského franku CFA, na tuto měnu státy (např. Kamerun, Středoafriická republika, Kongo, Gabon atd.) přistoupily hlavně z toho důvodu, že mají příliš slabou ekonomiku, aby si mohly zavést svou vlastní měnu.¹¹

Dalším druhem je zúčtovací neboli clearingová měna. Zde se nedá hovořit o měně jako takové, protože nesplňuje většinu peněžních funkcí. „V mezinárodním platebním styku se rovněž vyskytují tzv. zúčtovací nebo clearingové měny umožňující platební styk mezi různými zeměmi na podkladě mezinárodní smlouvy (smluvní platební styk podle tzv. platební dohody). Peněžní jednotky takto v platebních dohodách vytvořené jsou obvykle odvozeny od nějaké význačné národní měny (clearingový dolar, clearingový frank, clearingová rupie), příp. i mezinárodní měny (clearingová ECU), avšak nejsou s těmito měnovými jednotkami totožné. Vzhledem k tomu, že tzv. zúčtovací a clearingové měny mohou plnit jen velmi omezené peněžní funkce a nejsou ani plně právně zakotveny jako měna (nejsou v žádném státě zákonným platidlem, neexistují v podobě oběhiva a nejsou vlastně ani schopny peněžního oběhu, nevystupují jako nositel a prostředek uchování hodnoty atd.), nelze je označovat za měnu v právním slova smyslu.“¹²

⁹ Aktuální znění: zákon č. 6/1933 Sb., zákon České národní rady o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰ Výkladový slovníček Ministerstva financí České republiky [online]., zavedenieura.cz, 2023 [cit.25. 6. 2023] Dostupné na <https://www.zavedenieura.cz/cs/vykladovy-slovnicek/e-2335#evropska-menova-jednotka-european-currency-unit-ecu>

¹¹ KARAFÍKOVÁ, M. a kol. Teorie finančního práva a finanční vědy, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, 189 s.

¹² BAKEŠ, M. a kol. Finanční právo. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 339 s.

Další měna, která je označována jako měna, nicméně se o měnu jako takovou nejedná je virtuální měna. Tento termín ale není ustálený, a tak se můžeme setkat s pojmy virtuální měna, digitální měna nebo ve společnosti nejčastěji používané – kryptoměna. Taková měna není žádnou autoritou zaštitěna a uznána. Virtuální měna je zvláštní druh peněz, jehož vzniku si můžeme všimnout v poslední dekádě. V konkrétních příkladech se jedná o peněžní jednotky s názvem bitcoin, litecoin, ethereum, zcash, ripple, monero a mnohé další. Virtuální měna je zakotvena v ustanovení § 2 odst. 1 písm. l) zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu a pro účely tohoto zákona se „virtuální měnou rozumí elektronicky uchovávaná jednotka bez ohledu na to, zda má nebo nemá emitenta, a která není peněžním prostředkem podle zákona o platebním styku, ale je přijímána jako platba za zboží nebo služby i jinou osobou odlišnou od jejího emitenta.“⁴³ Tato definice se novelou zákona č. 527/2020 Sb. přesunula do ustanovení § 4 odst. 9 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu - „virtuálním aktivem pro účely tohoto zákona rozumí elektronicky uchovatelná nebo převoditelná jednotka, která je a) způsobilá plnit platební, směnnou nebo investiční funkci, bez ohledu na to, zda má nebo nemá emitenta, pokud se nejedná o 1. cenný papír, investiční nástroj, nebo peněžní prostředek podle zákona o platebním styku, 2. jednotku podle § 3 odst. 3 písm. c) bodů 4 až 7 zákona o platebním styku, nebo 3. jednotku, kterou je prováděna platba podle § 3 odst. 3 písm. e) zákona o platebním styku, nebo b) jednotkou podle písmene a) bodu 2 a kterou lze v konečném důsledku zaplatit pouze za úzce vymezený okruh zboží nebo služeb, který zahrnuje elektronicky uchovatelnou nebo převoditelnou jednotku podle písmene a).“⁴⁴ Virtuální měna získává čím dál více na popularitě, ale stále je schopna plnit pouze některé funkce peněz.

1.3. Soustava českých platidel

Soustavu českých platidel upravuje zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance. Tento zákon stanovuje, že Česká národní banka má výhradní právo vydávat bankovky a mince, jakož i bankovky a mince pamětní.

„Česká národní banka je zákonem rovněž zmocněna k vydávání obecně závazných právních předpisů (vyhlášek), jimiž stanoví, jaké konkrétní předměty (peněžní znaky) se stávají součástí soustavy zákonných peněz, přičemž definuje jejich nominální hodnotu, rozměry, hmotnost, materiál, vzhled a další náležitosti, jakož i časový okamžik počátku jejich platnosti (vydání do oběhu) či naopak ukončení jejich platnosti a způsob a dobu jejich výměny.“⁴⁵

¹³ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 17. 2. 2022, sp. zn.: 30 Af 29/2020-48

¹⁴ Aktuální znění: zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů

¹⁵ BAKEŠ, M. a kol. Finanční právo. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 343 s.

V dnešní době soustavu peněz tvoří mince a bankovky. Pokud se ale podíváme do historie, můžeme narazit na tzv. státovky. Ty byly vydávány státem, kdy se na vydávání zákonných peněz podílela nejen centrální banka, ale i Ministerstvo financí. Státovky byly penězi kreditními a stát jimi sliboval propłacení v budoucnu za plnohodnotné mince či bankovky.

Co se týče mincí, ty byly původně vydávány jako plnohodnotné. To znamená, že byly vyrobeny z drahého kovu, nejčastěji stříbra nebo zlata a tak jejich hodnota byla přímo promítnuta do materiálu mince. Nyní se v běžném životě setkáváme s mincemi oběžnými neboli obyčejnými. Ty jsou raženy z hliníku, železa nebo oceli. Jejich výhodnou je, že jsou mnohem odolnější proti opotřebení oproti původním mincím z drahého kovu, ale jedná se o mince neplnohodnotné.

Struktura peněz v oběhu podle stavu ke dni 31. 12. 2023

Nominální hodnota	V oběhu v mil. Kč	Podíl v %	V oběhu v mil. kusů	Podíl v %	Počet kusů mincí připadajících na 1 obyv. ČR
bankovky					
5 000 Kč	130 169,7	18,4%	26,0	4,9%	2,4
2 000 Kč	377 380,6	53,3%	188,7	34,7%	17,3
1 000 Kč	134 611,5	19,0%	134,6	25,2%	12,3
500 Kč	21 962,0	3,1%	43,9	8,2%	4,0
200 Kč	14 514,5	2,1%	72,6	13,6%	6,7
100 Kč	6 767,2	1,0%	67,7	12,7%	6,2
bankovky celkem	685 405,5	96,8%	533,5	100,0%	48,9
mince					
50 Kč	8 698,9	1,2%	174,0	7,5%	16,0
20 Kč	5 018,0	0,7%	250,9	10,8%	23,0

10 Kč	2 778,2	0,4%	277,8	11,9%	25,5
5 Kč	1 672,8	0,2%	334,6	14,3%	30,7
2 Kč	1 200,0	0,2%	600,0	25,7%	55,0
1 Kč	696,2	0,1%	696,2	29,8%	63,9
mince celkem	20 064,1	2,8%	2 333,5	100,0%	214,1
pamětní bankovky a mince	2 299,3	0,4%	3,4		
Celkem	707 768,9	100,1%	2 870,4		263,0

16

1.4. Bankovky

Dne 1. 1. 1993 vznikl po rozdělení České a Slovenské Federativní Republiky, zkráceně ČSFR, samostatný stát Česká republika. Stalo se tak na základě ústavního zákona č. 542/1992 Sb., o zániku České a Slovenské Federativní Republiky.¹⁷ Zánik ČSFR pochopitelně znamenal i dosavadní československou měnu.

Před vznikem samostatných států Česká republika a Slovenská republika byla v Praze dne 29. 10. 1992 podepsána Smlouva mezi vládou České republiky a Slovenské republiky o měnovém uspořádání, tedy o vytvoření měnové unie se společnou měnou – československou. „K zajištění všech funkcí společné měny se vytvořil Měnový výbor složený ze zástupců ústředních bank obou republik, s působností řídicího měnového orgánu. Bylo rozhodnuto, že Měnovému výboru patří rozhodovat o všech otázkách, které souvisejí s fungováním společné měny a zajištěním její stability. K nejdůležitějším oprávněním tohoto orgánu patřilo: rozhodovat o emisi bankovek a mincí, uskutečňovat rozsah obchodů uskutečňovaných ústředními bankami republik, rozhodovat o zásadních otázkách peněžního oběhu, vyhlášovat kurz společné měny vůči cizím měnám atd.“¹⁸ Společná měna však měla být pouze dočasnou a v člancích VII. a XI. výše uvedené smlouvy byl

¹⁶ Česká národní banka, Struktura peněz v oběhu [online], cnb.cz 2023 [cit. 24. 6. 2023] Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/obeh/struktura-penez-v-obehu/>

¹⁷ Ústavní zákon č. 542/1992 Sb., o zániku České a Slovenské Federativní Republiky

¹⁸ GRÚŇ, L. Peníze a právo. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, 97 s.

uveden předpoklad ukončení oběhu společné měny a vytvoření samostatných měn. Jednalo se např. o rozdělení a vyrovnání majetku.¹⁹

V únoru roku 1993 se započala další fáze vytváření české měny. Zákon o měnové odluce stanovil, že k oddělení měny provede Česká národní banka okolkování bankovek vydaných Státní bankou československou, které v té době byly zákonnými penězi na území České republiky.²⁰ Tento zákon „*zmocnil vládu České republiky, aby nařízením stanovila den přechodu a čas, ve kterém se vykoná výměna bankovek československé měny na měnu českou. Stanovil, že tím dnem, který určí vláda, se zákonnými penězi na území České republiky stanou okolkované bankovky, dále bankovky, které nepodléhají okolkování, mince a pamětní mince vydané Státní bankou československou, a také bankovky, mince a pamětní mince vydané Českou národní bankou podle zvláštního předpisu.*“²¹

Koruna česká, nová samostatná měna České republiky, vznikla dne 8. února 1993. Od toho dne také zůstaly v platnosti pouze okolkované bankovky staré československé měny. Česká národní banka však neokolkovala všechny bankovky z důvodů snížení nákladů a urychlení celého procesu, ale pouze ty s vyšší nominální hodnotou – 100, 500, 1000 Kč. Platnost všech starých kolkovaných bankovek v České republice byla ukončena dne 31. října 1993.²² V současné době tvoří soustavu zákonných peněz pouze bankovky a mince vydané Českou národní bankou.

Česká republika před sebou měla jasný úkol – uvést novou měnu a k tomu vyrazit a natisknout velké množství hotovostního oběživa. Co se týče tisku bankovek, Česká republika mohla plně využít Státní tiskárnu cenin Praha. V tuzemsku tedy byly tištěny dvousetkoruny, tisíciokoruny a pětitisíciokoruny, zbytek bankovek byl tištěn v zahraničí firmou Thomas de La Rue & Company Ltd.²³

Česká republika má jedny z nejkrásnějších a nejlépe umělecky zpracovaných platidel. Za to vděčíme Oldřichu Kulhánkovi, jenž vyhrál výběrové řízení na federální bankovky, které bylo uskutečněno ještě před rozpadem federace Státní bankou československou.

1.4.1. Stokoruna

Zelená stokoruna, téměř v totožné podobě, jak ji známe i nyní, byla uvedena do oběhu dne 30. června 1993.²⁴ Na líci bankovky je vyobrazen římský císař a český král Karel IV. Autor mu na bankovkách propůjčil milý a idealistický vzhled, i když ve skutečnosti měl tvář nepřilíš vzhlednou

¹⁹ Ústavní zákon č. 541/1992 Sb., o dělení majetku České a Slovenské Federativní Republiky mezi Českou republiku a Slovenskou republiku a jeho přechodu na Českou republiku a Slovenskou republiku

²⁰ Zákon č. 60/1993 Sb., o oddělení měny

²¹ GRŮŇ, L. Peníze a právo. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, 99 s.

²² VONDRA, R. Peníze v moderních českých dějinách. 1. vydání. Praha: Academia, 2012, 94 s.

²³ Tamtéž, 95 s.

²⁴ Česká národní banka, Bankovky a mince [online], cnb.cz, 2023 [cit. 24. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/100-kc/>

a posetou jizvami a zraněními, které si odnášel z turnajů. Na zadní straně bankovky se nachází pečeť Univerzity Karlovy na připomínku jejího založení.²⁵

1.4.2. Dvouseťkoruna

Dne 8. února 1993²⁶, v den, kdy koruna česká vznikla de iure, byla do oběhu uvedena úplně první česká bankovka – dvouseťkoruna. Na lící straně této bankovky je ztvárněna podobizna Jana Amose Komenského. Učitel národů, jak se Komenskému přezdívá, na bankovce vypadá nevlídně a neupraveně. Na zadní straně je znázorněn motiv spojených rukou dospělého člověka a dítěte. V tom můžeme nalézt symbol pomoci a láskyplné péče, kterých by se dětem mělo od pedagogů jistojistě dostávat.²⁷

1.4.3. Pěťsetkoruna

Pěťsetkoruna byla do oběhu uvedena dne 21. července 1993. Na lící straně bankovky je vyobrazena Božena Němcová. „Na zadní straně tohoto platidla se objevil motiv dívčí hlavy ověněné květy a trnů. Tato alegorie jako by symbolizovala lidové motivy a tajemství z naučení z lidových pohádek, báchorek a pověstí které proslulá literátka po celý život sbírala.“²⁸

1.4.4. Tisícikoruna

Tisícikoruna byla do oběhu uvolněna dne 12. května 1993. Na lící straně bankovky můžeme vidět velice povedený portrét historika, politika a poslance Františka Palackého. Zadní strana bankovky odkazuje k tradicím moderní politiky a parlamentarismu. Je na ní vyobrazěn arcibiskupský zámek v Kroměříži. Na něm od listopadu 1848 do března 1849 zasedal Ústavodárný říšský sněm, první moderní parlament v rakouských (tedy i českých) dějinách. Je zde i symbolika Moravy v podobě orlice, která po pravé straně má šachovnicový motiv pod státním znakem České republiky.²⁹

1.4.5. Dvoutisícikoruna

Dvoutisícikorunová bankovka je nejmladším nominálem české měny. Do oběhu byla uvedena jako poslední, až dne 1. října 1996. Na podobě bankovky se podílel Oldřich Kulháněk a Miloš Ondráček. Na lící straně je znázorněna Ema Destinová, světově známá česká operní zpěvačka. Na zadní straně se nachází hlava hudební múzy, housle a violoncello a litera D.³⁰

1.4.6. Pětitisícikoruna

Český filozof, univerzitní pedagog, politik, státník a především první prezident československého samostatného státu – Tomáš Garrigue Masaryk má čestné místo na přední straně

²⁵ Vondra, R. Peníze v moderních českých dějinách. 1. vydání. Praha: Academia, 2012, 96 s.

²⁶ Vyhláška České národní banky č. 63/1993 ze dne 29. ledna 1993, o vydání bankovek po 200 Kč

²⁷ Vondra, R. Peníze v moderních českých dějinách. 1. vydání. Praha: Academia, 2012, 96 s.

²⁸ Tamtéž, 97 s.

²⁹ Tamtéž

³⁰ Tamtéž, 98 s.

pětitisícikorunové bankovky. V pozadí vlaje stuha v národních barvách českých zemí. „Na zadní straně jsou znázorněny motivy významných českých gotických a barokních stavebních památek, kterým uprostřed vévodí hlavní věž Katedrály svatého Víta, Václava a Vojtěcha na Pražském hradě. I když se zprvu počítalo, že pětitisícikoruna bude spíše užívána jako uvěřtá bankovní rezerva pro transakce ve vysokých sumách, relativně vysoká inflace v 90. letech způsobila, že se velmi brzy stala běžným nominálem.“³¹

Dalo by se spekulovat nad potřebností této bankovky. Nominální hodnota tohoto platidla je natolik vysoká, že v běžném hotovostním styku se s ní málokdy setkáme. Pětitisícikoruna je v oběhu nejméně ze všech bankovek. S ohledem na limit plateb v hotovosti, který zákon o omezení plateb v hotovosti stanovuje na 270 tisíc korun³², si kladu otázku, zda je tato bankovka prakticky užívána nebo se jedná pouze o jakýsi historický přežitek.

V minulosti se z řad numismatiků objevily návrhy k zavedení desetitisícikoruny, která by vyobrazovala bývalého prezidenta Václava Havla.³³ ČNB tento návrh nepřijala a taková bankovka nikdy nebyla vydána. Dle mého názoru je to tak správně, protože bankovka s takto vysokou nominální hodnotou by nemohla plnit základní funkci oběživa a v případě jejího vydání by se stala pouhým sběratelským předmětem bez možnosti být běžným platidlem.

1.4.7. Neplatné bankovky

Na vývoj společnosti i ekonomiky je nutné reagovat. To platí i v případě tuzemských platidel, které postupem času přestávají plnit řádné funkce peněz. Některé bankovky a mince je nutné stáhnout z oběhu a ukončit jejich platnost z více důvodů. Pokud jsou náklady vyráběných platidel vyšší než jejich skutečná nominální hodnota, není přeci logické s takovou výrobou dále pokračovat a vynakládat další výdaje na jejich manipulaci a přepravu. Je nutné vzít v úvahu i skutečnost, že platidla velice nízké nominální hodnoty se do bankovních institucí vrací v mnohem menším počtu než platidla vyšší nominální hodnoty. To svědčí o tom, že nízké nominály neplní funkci oběživa a proto není důvod je dále vydávat.

Dne 20. dubna 1994 byla do oběhu uvedena papírová dvacetikoruna. Na této modré bankovce byl na přední straně vyobrazen první dědičný český král Přemysl Otakar I. s královskou pečeti v pozadí. Na zadní straně jsme mohli nalézt pečeť Zlaté buly sicilské. S papírovou dvacetikorunou se však nyní již nesetkáme. Její platnost skončila 31. srpna 2008, jelikož bankovky přestaly plnit funkci oběživa.³⁴

³¹ Tamtéž, 97 s.

³² aktuální znění: Zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti a o změně zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů

³³ Experti chtějí novou bankovku - desetitisícikorunu s Havlem. ČT24 [online]. 15. 1. 2012 [zobrazeno 22. 4. 2024]. Dostupné na: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/ekonomika/experti-chteji-novou-bankovku-desetitisicikorunu-s-havlem-261466>

³⁴ Vyhláška č. 173/2008 Sb., o ukončení platnosti bankovek po 20 Kč vzoru 1994 a vzoru 1996

Papírová dvacetikoruna není jedinou bankovkou, o které můžeme nyní mluvit v čase minulém. Červená papírová padesátikoruna, na jejíž lící straně je znázorněna Anežka Česká a na rublové straně klenba kostela Sv. Salvátora v Anežském klášteře s gotickými okny a písmenem A v podobě středověké kronikářské majuskuly na vrcholu klenky přestala platit 1. dubna 2011. Česká národní banka ukončila platnost padesátikorunové bankovky z důvodu snížení nákladů na zajištění plynulého peněžního oběhu. Padesátikorunová mince samozřejmě vydrží déle, a tak je její vyšší trvanlivost z ekonomického hlediska výhodnější.³⁵

1.5. Mince

Jak jsem zmiňovala již výše, soustavu peněz tvoří bankovky a mince. Pokud se zaměříme na výhody mincí, bude to bezpochyby delší trvanlivost. Mince v oběhu vydrží desítky let, zatímco bankovky se musí měnit kvůli opotřebování každé tři až čtyři roky.³⁶

1.5.1. Jednokoruna

Jednokoruna byla do oběhu uvedena 9. června 1993. Společně s dvoukorunou a pětikorunou byla ražena v Kanadě v mincovně Royal Canadian Mint Winnipeg. Avšak od roku 1994 je ražena v České mincovně v Jablonci nad Nisou. Kulatá ocelová mince o hmotnosti 3,9 g a průměru 20 mm byla navržena akademickou sochařkou Jarmilou Truhlíkovou-Spěvákovou. Na rublové straně se nachází velké hodnotové číslo a pod ním svatováclavská koruna a na lící straně se vyjímá český lev.³⁷

1.5.2. Dvoukoruna

Stejně jako jednokoruna byla tato mince ražena v Kanadě a uvedena do oběhu 9. června 1993. Ocelová dvoukoruna o průměru 21,5 mm a hmotnosti 3,7 g má tvar mnohoúhelníku, má zaoblené hladké hrany a autorkou jejího návrhu je opět akademická sochařka Jarmila Truhlíková-Spěváková. Na přední straně mince je zobrazen velké hodnotové číslo a vedle něj po levé straně se nachází šperk z velkomoravské éry. Na lící straně je znázorněn český lev.³⁸

1.5.3. Pětikoruna

Za podobou pětikoruny stojí akademický sochař Jíří Harcuba. Na rublové straně znázornil velké hodnotové číslo a motiv Karlova mostu s vlnkami značícími proud Vltavy. Na mostě se

³⁵ Vyhláška č. 21/2011 Sb., o ukončení platnosti bankovek po 50 Kč vzoru 1994 a vzoru 1997 a o změně vyhlášky č. 2/2007 Sb., o ukončení platnosti bankovek po 50 Kč vzoru 1993, bankovek po 100 Kč vzoru 1993, bankovek po 200 Kč vzoru 1993 a bankovek po 500 Kč vzoru 1993

³⁶ Česká národní banka, Ukončení platnosti padesátikorunové bankovky [online], cnb.cz, 2023 [cit. 25. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/informace-k-ukonceni-platnosti-bankovek/ukonceni-platnosti-padesatikorunove-bankovky/>

³⁷ Česká národní banka, České mince [online], cnb. cz, 2023 [cit. 25. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/1-kc/>

³⁸ Česká národní banka, České mince [online], cnb. cz, 2023 [cit. 25. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/2-kc/>

nachází lipový lístek, který symbolizuje jednu z mostních věží. Na lící straně je opět český lev. Tato kulatá ocelová mince má v průměru 23 mm a hmotnost 4,8 g a poprvé do oběhu byla uvolněna s jednokorunou a dvoukorunou 9. června 1993.³⁹

1.5.4. Desetikoruna

Desetikoruna se řadí mezi vyšší mincovní nominály. Tato mince byla do oběhu uvedena 12. května 1993. Na rozdíl od hodnotově nižších mincí byla v roce 1993 ražena v Hamburгу, od roku 1994 je však ražena u nás v České mincovně v Jablonci nad Nisou. Desetikoruna je vyrobena z oceli a galvanicky pokovená mědí, to dělá její barvu načervenalou. Tato kulatá vroubkovaná mince o hmotnosti 7,62 g a průměru 24,5 byla navržena akademickým sochařem Ladislavem Kozákem. Rublová strana mince na sobě má hodnotové číslo a v pozadí národní kulturní památku Petrov v Brně. Na lící straně je zobrazen dvouocasý český lev s korunou a názvem státu Česká republika a vročením v opise.⁴⁰

1.5.5. Dvacetikoruna

Kovová dvacetikoruna ve tvaru mnohoúhelníku galvanicky pokovená slitinou mědi a zinku, který ji propůjčuje ikonický zlatavý vzhled, je v oběhu od 12. května 1993. Váží 8,43 g a její průměr je 26 mm.⁴¹ Autorem návrhu této mince je Vladimír Oppl. *„Lící strana je pro české mince charakteristická. Opět ji dominuje český dvouocasý lev s královskou korunou na hlavě. Opis nese název státu, vročení dole se proměňuje podle aktuálního data dané ražby. Na rubu mince je zobrazen jezdecký motiv knížete sv. Václava, který tematicky čerpá ze sochy národního světce, kterou pro pomník na Václavském náměstí v Praze roku 1913 zhotovil Josef Václav Myslbek. Nápis „Svatý Václave, nedej zahynouti nám ni budoucím“ čerpá z výroku Bohuslava Balbína ze 17. století.“⁴²*

1.5.6. Padesátikoruna

Padesátikoruna je úplně první mince, která se dostala do oběhu, konkrétně dne 7. dubna 1993. Vzhled této kulaté mince o hmotnosti 9,7 g a průměru 27,5 mm navrhl akademický sochař Ladislav Kozák. Ač se na první pohled může zdát, že tato mince je složena ze dvou kovů, není tomu tak. Tento vzhled má díky rozdílným pokováním dvou železných plátů. Vnitřní část je plátovaná slitinou mědi a zinku, vnější je pokrytá mědí, proto působí načervenalým dojmem, stejně jako tomu je u desetikoruny. Na lící straně se ve středu nachází opět český lev s královskou korunou na hlavě a na mezikruží hodnotové číslo. Na rubové straně jsou na středu vyobrazeny charakteristické

³⁹ Česká národní banka, České mince [online], cnb. cz, 2023 [cit. 25. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/5-kc/>

⁴⁰ Česká národní banka, České mince [online], cnb. cz, 2023 [cit. 25. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/10-kc/>

⁴¹ Česká národní banka, České mince [online], cnb. cz, 2023 [cit. 25. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/20-kc/>

⁴² Vondra, R. Peníze v moderních českých dějinách. 1. vydání. Praha: Academia, 2012, 99 s.

budovy pro Prahu. Významným pražským architektonickým památkám dominuje Pražský hrad, kolem kterého je uveden nápis „*Praga mater urbium*“, což v překladu znamená Praha matka měst.⁴³

1.5.7. Neplatné mince

Mezi soustavu mincí dříve patřily i haléřové mince. Jednalo se o desetníky, dvacetníky a padesátihaléře, které byly raženy z hliníku. Jelikož se jednalo o mince hodnotově velmi nízké, nevadilo, že hliník není příliš kvalitní materiál a mince se brzy opotřebují.

Dne 31. října 2003 byla platnost desetníků a dvacetníků ukončena.⁴⁴ Důvod je zřejmý. Drobné mince neplnily funkci peněz. „*Drobné mince plní v současnosti jen jednu ze tří funkcí peněz, a to jen částečně - funkci účetní jednotky, ve které jsou stanovovány ceny. Ostatní dvě funkce neplní. Z přirozených důvodů nikdy neplnily funkci uchovatele hodnoty, i když v současné době jsou ekonomické subjekty paradoxně nuceny tuto roli akceptovat. V posledních letech ovšem přestávají plnit i funkci oběživa.*“⁴⁵

Ačkoli padesátihaléřová mince dále zůstala v platnosti, postupně přestala také plnit funkci peněz. Jednalo se zejména o funkci oběživa, jelikož se zpět do centrální banky vracelo pouze 10 % mincí. Mince s nominální hodnotou padesát haléřů přestala platit dne 31. srpna 2008.⁴⁶

⁴³ Vondra, R. Peníze v moderních českých dějinách. 1. vydání. Praha: Academia, 2012, 98 s.

⁴⁴ Vyhláška č. 79/2003 Sb., o ukončení platnosti mincí po 10 haléřích vzoru 1993 a mincí po 20 haléřích vzoru 1993

⁴⁵ Česká národní banka. Ukončení platnosti 10 a 20haléřových mincí. Racionalizace soustavy drobných mincí v ČR [online], cnb.cz, 2023 [cit. 25. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/informace-k-ukonceni-platnosti-minci/ukonceni-platnosti-10-a-20halerovych-minci/>

⁴⁶ Vyhláška č. 174/2008 Sb., o ukončení platnosti mincí po 50 haléřích vzoru 1993

2. Česká národní banka

ČNB je velice významnou institucí nejen z hlediska ochrany bankovek a mincí před paděláním a pozměňováním, ale i v mnoha jiných ohledech. Důležitost, vážnost a nepostradatelnost ČNB potvrzuje už jen samotný fakt, že v Ústavě České republiky jí je vyčleněna celá hlava šestá, konkrétně čl. 98 odst. 1, odst. 2.

Ústava v účinném znění zakotvuje ČNB takto: „*Česká národní banka je ústřední bankou státu. Hlavním cílem její činnosti je péče o cenovou stabilitu; do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona. Postavení, působnost a další podrobnosti stanoví zákon.*“⁴⁷ ČNB v Ústavě však nebyla zakotvena vždy. V Ústavě Československé republiky z roku 1920 bychom žádné ustanovení týkající se ČNB nenalezli, stejně tak jako je to v dnešní době obvyklé v ústavách většiny států. Není totiž samozřejmostí, že by centrální banka státu byla zmíněna přímo v základním a nejvyšším právním předpisu státu.

Na postavení ČNB existují různé teoretické názory. Ustanovení upravující ČNB v samostatné hlavě Ústavy může vyvolávat dojem, že se jedná o exkluzivní orgán, o samostatnou moc, tedy zvláštní od moci zákonodárné, výkonné a soudní. Klíma a kol. ve svém Komentáři k Ústavě a Listině zastává názor, že Ústava stanovila ústřední banku jako moc svého druhu, tedy oddělenou od základní dělby moci. „*Po ústavně formální stránce jde o ústavní orgán na rovnocenné úrovni k ostatním mocem. Z pohledu koncepce Ústavy lze ČNB považovat za samostatnou bankovní moc. Ústava ji upravuje samostatně, na stejné úrovni jako ostatní moci, zvláštní hlavou šestou. Nedostatek konkretizace v čl. 2 odst. 1 Ústavy, kterým vypočítává jednotlivé druhy moci, a o ČNB se nezmiňuje, tomu neodporuje.*“⁴⁸ Jako jeden z hlavních argumentů uvádí ustanovení § 9 odst. 1 zákona č. 6/1993 Sb., o ČNB, které stanovuje zákaz přijímání a vyžadování pokynů od prezidenta republiky, Parlamentu, vlády, správních úřadů a jakéhokoli jiného subjektu. Toto ustanovení bezesporu stanovuje institucionální nezávislost ČNB na moci zákonodárné i výkonné. Otázkou však je, zda se jedná o takovou nezávislost a specifickou, aby se o ČNB dala hovořit jako o existenci čtvrté státní moci.

Rýdl a kol. se ve své literatuře přiklání k názoru, že ČNB není samostatnou mocí ve státě a nevybočuje tak z klasického triadismu moci. Dle tohoto protichůdného názoru je zakotvení ČNB v Ústavě pouhým zvýšením vážnosti této instituce.

Není pochyb, že ČNB je vysoce důležitou institucí, přeci jen se jedná o ústřední banku České republiky. Dle mého názoru ale není možné o ČNB mluvit jako o samostatné státní moci, která by vybočovala ze zavedené dělby, tedy na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní. Zakotvení

⁴⁷ aktuální znění: Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁸ KLÍMA, Karel a kol. Komentář k Ústavě a Listině. Komentář. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 770 s.

ČNB v ústavní rovině je pouhým zvýšením důležitosti samotného institutu. Poukazuje na její vážnost a význam. „*Nejenom ústavní tezí, že do činnosti České národní banky lze zasahovat pouze na základě zákona, ale i uvedením ustanovení o ČNB v samostatné hlavě Ústavy dal stát jasně najevo respektování nezávislosti své ústřední banky, která odpovídá moderní ekonomické teorii a je – při odpovědné měnové politice ústřední banky – jedním ze základů zdravého neinflačního vývoje ekonomiky i jejího udržitelného růstu.*“⁴⁹ S tímto názorem se ztotožňuji, byť považuji za nutné v souvislosti s ním vyzdvihnout nejen rozhodovací nezávislost ČNB, ale i její exkluzivní veřejnoprávní funkce jako je zejména péče o cenovou stabilitu.

K nezávislosti ČNB se vyjádřil Ústavní soud svým Nálezem ze dne 20. 6. 2001 č. 278/2001 Sb., ve kterém uvádí: „*Součástí ústavnosti v tomto směru je rovněž ochrana postavení ústřední banky státu při plnění jejího hlavního úkolu, kterým je de constitutione lata péče o stabilitu měny podle čl. 98 odst. 1 Ústavy ČR a oddělení jejího hlavního orgánu - bankovní rady - od bezprostředního vlivu politických činitelů cestou specifické úpravy jmenování jejich funkcionářů a členů podle čl. 62 písm. k) Ústavy ČR, aniž je tím vyloučena nezbytná spolupráce mezi ní a zákonodárnou a výkonnou mocí.*“⁵⁰ ČNB je nezávislá jak institucionálně, personálně, tak i funkčně. Institucionální nezávislost se projevuje tak, že dle čl. 98 odst. 1 Ústavy České republiky do její hlavní činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona a v tomto případě není ČNB podřízena prezidentovi, vládě, ministerstvům, parlamentu, ani jiným subjektům. Dle zákona č. 6/1993 Sb., o ČNB má ČNB a bankovní rada zákaz při výkonu činnosti přijímat a žádat pokyny od těchto subjektů. Personální nezávislost ČNB spočívá zejména v ústavně zakotveném jmenování a omezeném odvolávání členů nejvyššího řídicího orgánu ČNB - bankovní rady. Funkční nezávislost se pak projevuje především jako možnost výběru ČNB, jakým způsobem bude dosahovat svého hlavního cíle.⁵¹

Jak jsem již zmínila výše, hlavní cíl ČNB je péče o cenovou stabilitu. Cenová stabilita znamená jen mírný růst cenové hladiny. Jinými slovy se jedná o to, že by inflace měla být nízká, pomalá, postupná a především prediktabilní. Zkrátka taková, aby nenarušila fungování firem a domácností v republice. „*Finanční stabilitu popisuje ČNB jako situaci, kdy finanční systém plní své funkce bez závažných poruch a nežádoucích důsledků pro současný i budoucí vývoj ekonomiky jako celku a zároveň vykazuje vysokou míru odolnosti vůči šokům. Cílem ČNB z hlediska finanční stability je především přispívat k dosažení takové míry odolnosti systému, která významně snižuje rizika vzniku finanční nestability. Klíčovými předpoklady pro úspěšné plnění tohoto cíle jsou cenová stabilita a zdravý vývoj finančních institucí, které jsou dosahovány prostřednictvím nástrojů měnové politiky a dohledu nad finančním sektorem.*“⁵²

⁴⁹ RÝDL, Tomáš a kol. Zákon o České národní bance. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 2 s.

⁵⁰ Ústavní soud: Nález Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 59/2000 (278/2001 Sb.)

⁵¹ KLÍMA, Karel a kol. Komentář k Ústavě a Listině. Komentář. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 772 s.

⁵² Česká národní banka, Finanční stability [online], cnb.cz, 2024 [cit. 19. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/financni-stabilita/>

Centrální banky mohou hlavní cíl - péči o cenovou stabilitu - naplňovat různými způsoby, například zafixováním kurzu domácí měny k zahraniční měně nebo zachováním určitého množství peněz v oběhu. Další možností jak udržovat cenovou stabilitu je metoda „cílovaní inflace“. V tomto případě centrální banka seznamuje veřejnost s cílovanou inflací a slibuje vytyčený cíl splnit. Tento postup se zaměřuje na dosažení cenové stability přímo, zatímco ostatní zmíněné metody působí zprostředkovaně přes kurz či množství oběživa.⁵³

ČNB je ústřední banka státu, instituce, která plní nezastupitelné funkce v rámci bankovního systému. Kromě péče o cenovou stabilitu její činnost zahrnuje podporu obecné hospodářské politiky vlády, péči o měnu a peněžní oběh, devizové hospodářství, vydávání bankovek a mincí. Dále řídí peněžní oběh, platební styk a zúčtování bank, vyhláší kurz české měny k cizím měnám, vede účty bank a přijímá jejich vklady. Mimo to stanovuje úrokové sazby tak, že určuje diskontní sazbu a další směrné úrokové sazby (lombardní sazba, repo sazba), za které poskytuje nebo přijímá úvěrové prostředky obchodním bankám. A v neposlední řadě dává do prodeje státní dluhopisy, vede centrální evidenci cenných papírů a uděluje bankovní licence a povolení k provozování činnosti pojišťoven.⁵⁴

Mimo uvedenou činnost centrální banky zákon stanovuje působnost ČNB jako správního úřadu a ukládá jí povinnost vykonávat dohled nad finančním trhem ve státu. „ČNB tedy provádí dohled nad bankovním sektorem, družstevními záložnami, kapitálovým trhem, pojišťovnictvím, penzijními společnostmi, fondy penzijních společností, směnárny a dohled nad institucemi v oblasti platebního styku. Stanovuje pravidla, která chrání stabilitu bankovního sektoru, kapitálového trhu, pojišťovnictví a sektoru penzijních fondů. Systematicky reguluje, dohlíží a popřípadě postihuje nedodržování stanovených pravidel.“⁵⁵

2.1. Česká národní banka v měnovém právu

Pojem měnového práva jako podbor finančního práva s přesahy do ostatních oborů finančního práva lze shrnout jako soubor pravidel peněžního a platebního styku. V podstatě se jedná o právní regulaci peněz, a to zvláště ve formě měny. Hlavním subjektem měnového práva je stát, ten stojí vždy v nadřazeném postavení. Subjekty měnového práva si tedy nejsou rovny. Stát je zastoupen svými orgány, zejména ČNB. ČNB má v měnovém právu nezastupitelné postavení, to vyplývá mimo jiné i ze zákona č. 6/1993 Sb., o ČNB, který je jedním z hlavních formálních pramenů měnového práva. Jako další formální prameny je možné zmínit zákon č. 60/1993 Sb., o oddělení měny, zákon č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí, zákon č. 284/2009 Sb.,

⁵³ Česká národní banka, Jak lze dosáhnout cenové stability [online], cnb.cz, 2024 [cit. 12. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/vzdelavani/04-jak-lze-dosahnout-cenove-stability/>

⁵⁴ BAKEŠ, M. a kol. Finanční právo. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 43 - 45 s.

⁵⁵ Česká národní banka, Dohled nad finančním trhem [online], cnb.cz, 2024 [cit. 22. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financi-trh/>

o platebním styku a zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosu z trestné činnosti a financování terorismu.

Jak jsem již zmiňovala výše, ČNB je centrální, základní a ústřední banka, zkrátka banka bank. „Centrální emisní banka je instituce, která v bankovním systému plní některé nezastupitelné funkce. Např. jako jediná banka v daném státě má právo emise bankovek a mincí, je vrcholným orgánem měnové politiky, vystupuje jako banka bank, prostřednictvím různých nástrojů reguluje činnost obchodních bank, je obvykle pověřena výkonem bankovního dohledu (dozoru), spravuje devizové rezervy a zastupuje stát v mezinárodních bankovních institucích.“⁵⁶

Pro téma mé diplomové práce je nejdůležitější funkce a pravomoc ČNB vydávat hotovostní peníze. Část čtvrtá zákona č. 6/1993 Sb., o ČNB, nese název Emise bankovek a mincí. V ustanovení § 12 uvedeného zákona je zakotven emisní monopol ČNB, který naší centrální bance propůjčuje výlučné právo vydávat bankovky a mince, stejně tak i bankovky a mince pamětní.⁵⁷ Žádná jiná instituce tímto právem nedisponuje.

Předtím, než byla tato pravomoc v roce 1993 svěřena do rukou ČNB, byla výhradním emitentem Privilegovaná rakouská národní banka vzniklá v roce 1816, jež vydávala bankovky platící na území celé tehdejší monarchie. V roce 1878 tato pravomoc přešla na nově vzniklou Rakousko-uherskou banku.⁵⁸ Se vznikem samostatné Československé republiky dne 28. října 1918 byly funkce centrální banky převedeny na Bankovní úřad ministerstva financí, který svou činnost zahájil dne 11. března 1919. Hlavním úkolem Bankovního úřadu ministerstva financí bylo překonat vysokou inflaci a hospodářskou krizi ve státu po První světové válce a v neposlední řadě připravit půdu pro vznik Národní banky Československé. V roce 1926 se tedy výhradním emitentem bankovek a mincí stala Národní banka Československá, ta však po obsazení českých zemí nacistickým Německem musela změnit jméno na Národní banku pro Čechy a Moravu a po druhé světové válce se jí opět vrátil název Národní banka Československá. Zákon č. 31/1950 Sb., o Státní bance československé zavedl novou Státní banku Československou, která ztratila nezávislé postavení ústřední banky. Stala se součástí Ministerstva financí a návrat její nezávislosti přišel až v roce 1965.⁵⁹ S obnovou demokracie v Československu přišla reforma bankovního systému. Státní banka československá, jako banka centrální a nezávislá na vládě se nyní soustřeďovala jen na emisní činnost – na vydávání oběžných bankovek a mincí a devizovou a měnovou politiku na území celého státu.⁶⁰

⁵⁶ HENDRYCH, Dušan a kol. Právníký slovník. 3.vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, Centrální emisní banka

⁵⁷ Aktuální znění: zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁸ RÝDL, Tomáš a kol. Zákon o České národní bance. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 68 s.

⁵⁹ Česká národní banka, Historie ČNB, Historie centrálního bankovníctví od založení Československa do současnosti [online], cnb.cz, 2024 [cit. 19. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.historie.cnb.cz/cs/>

⁶⁰ Historické znění: Zákon č. 22/1992 Sb., o Státní bance československé, ve znění zákona č. 22/1992 Sb., o Státní bance československé

Vydávání bankovek a mincí není zdaleka jedinou úlohou ČNB v měnovém právu, zákon jí ukládá i správu jejich zásob, která spočívá v kontrolování aktivního oběživa. Zjišťuje, zda veškeré bankovky a mince v oběhu jsou platné, neopotřebované a nepoškozené. Pokud jsou v oběhu nějaké mince či bankovky opotřebované, má pravomoc je z oběhu stáhnout a povinnost je zničit a nahradit novými. Za přísných bezpečnostních opatření bezpečně uschovává zásoby oběživa v trezorech ČNB v Praze, Ostravě, Brně a Hradci Králové, aby při poškození nebo opotřebení bankovek a mincí mohly být do oběhu bez prodlevy zavedeny nové. Tím ČNB pečuje o plynulost a hospodárnost platebního styku a podílí se na zajištění jeho bezpečnosti a spolehlivosti. Dle zákona ČNB organizuje dodávky bankovek a mincí od výrobců v souladu s požadavky peněžního oběhu a právními předpisy. Tyto dodávky jsou prováděny v doprovodu Policie ČR, která bankovky a mince přepravuje po republice od výrobců do poboček ústřední banky.⁶¹

ČNB dbá na bezpečnost bankovek před paděláním, případně pozměňováním, přičemž úzce spolupracuje s Policií ČR v boji proti těmto činnostem. ČNB není pouze emisní bankou, ale i Národním střediskem pro padělky, Národním střediskem pro analýzu padělků bankovek a Národním střediskem pro analýzu padělků mincí. Podílí se na přípravě zákonných úprav v oblastech platebního styku a zajišťuje technickou i právní ochranu oběživa.

Ustanovení §15 zákona č. 6/1993 Sb., o ČNB ukládá centrální bance povinnost sjednávat tisk bankovek a ražbu mincí. Bankovky ale netiskne samotná ČNB, jak by se mohlo na první pohled zdát. Tuto činnost pro ni vykonává Státní tiskárna CENIN, která sídlí v Praze. Ražbu mincí pak provádí Česká mincovna, a.s. již od roku 1993.⁶² To, že tisk bankovek a ražbu mincí zajišťují jiné pomocné instituce je velice racionální, i když s tím vzniká nutnost přepravy. Nedokážu si představit, že by ČNB ve svém pražském sídle tuto činnost provozovala. K tisku i ražbě oběživa se používají stroje, které musí být na speciálních pracovištích. Při tisku bankovek je nutné dbát na správnou teplotu a vlhkost vzduchu, aby byl průběh tisku hladký a nevznikaly tak nedokonalé a zbytečné bankovky, které nelze uvést do oběhu.

Tak, jak zákon ČNB propůjčuje pravomoc vydat bankovky a mince do oběhu a tím stanovit jejich platnost, může jejich platnost naopak i ukončit a stáhnout je z oběhu. Činí tak stejným způsobem - vydáním vyhlášky dle zmocňovacího ustanovení § 22 zákona č. 6/1993 Sb., o ČNB, přičemž musí určit dobu, za kterou je možné již neplatné bankovky a mince vyměňovat, ta však nesmí být kratší než pět let, nestanoví-li zákon jinak.⁶³ Jako příklad je možné zmínit nejaktuálnější Vyhlášku č. 398/2021 Sb. ze dne 18. října 2021 o ukončení platnosti bankovek po 100 Kč vzoru

⁶¹ Aktuální znění: zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů

⁶² BARÁK, Josef. In: RÝDL, Tomáš a kol. Zákon o České národní bance. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2014, § 15, I. Dostupné z: www.aspi.cz.

⁶³ Aktuální znění: zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů

1995 a vzoru 1997, bankovek po 200 Kč vzoru 1996 a vzoru 1998, bankovek po 500 Kč vzoru 1995 a vzoru 1997, bankovek po 1 000 Kč vzoru 1996 a bankovek po 2 000 Kč vzoru 1996 a vzoru 1999. Platnost uvedených bankovek skončila dne 30. června 2022 a ČNB, jak je její povinností, stanovila možnost výměny neplatných bankovek za platné bankovky stejné nominální hodnoty do 30. června 2024 na všech pobočkách úvěrových institucí provádějící pokladní operace, včetně pokladen ústřední banky. Po uplynutí této doby je možné neplatné bankovky vyměnit pouze v pracovištích ČNB. V předmětné vyhlášce ukončující platnost bankovek není stanovena celková doba výměny, tu je možné stanovit až vyhláškou následující.⁶⁴ Dle mého názoru jsou dva roky příliš krátká doba na výměnu bankovek v bankách a jiných institucích, které disponují pokladnou a jsou subjekty nuceného oběhu. Tyto instituce jsou téměř v každém větším městě a proto je pro občany snazší si bankovky vyměnit zde. Na druhou stranu je nutné vzít v potaz datum zveřejnění vyhlášky a datum ukončení platnosti bankovek, kdy veřejnost měla více než rok na seznámení se s předpisem a přípravou na výměnu bankovek. Lidé se o ukončení platnosti bankovek mohly dozvědět z televizních zpráv, novin i městských rozhlasů. Každopádně od 1. července 2024 musí veřejnost vážit cestu do větších a pro mnohé vzdálenějších měst, aby si bankovky mohly vyměnit. Územní zastoupení ČNB v republice je totiž mimo Prahu pouze v Brně, Hradci Králové, Ostravě, Českých Budějovicích, Plzni a Ústí nad Labem.

Při stanovení neplatnosti určité bankovky či mince je nezbytné, aby byly zničeny veškeré tiskové desky a razidla, které jsou používány na výrobu. Tím se předchází případnému zneužití v budoucnu. Samotné neplatné bankovky jsou zlikvidovány rozmělněním a jejich zbytky jsou spáleny. Mince jsou rozválcovány a následně roztaveny.⁶⁵

Dle výše uvedeného ustanovení § 22 zákona č. 6/1993 Sb., o ČNB má ČNB pravomoc nejen vydat bankovky a mince, ukončit jejich platnost a stáhnout je z oběhu, ale vyhláškami stanoví i nominální hodnotu platidel a jejich technické parametry jako je jejich velikost, váha, materiál a vzhled.⁶⁶

⁶⁴ Aktuální znění: Vyhláška České národní banky č. 398/2021 Sb. ze dne 18. října 2021 o ukončení platnosti bankovek po 100 Kč vzoru 1995 a vzoru 1997, bankovek po 200 Kč vzoru 1996 a vzoru 1998, bankovek po 500 Kč vzoru 1995 a vzoru 1997, bankovek po 1 000 Kč vzoru 1996 a bankovek po 2 000 Kč vzoru 1996 a vzoru 1999

⁶⁵ BARÁK, Josef. In: RÝDL, Tomáš a kol. Zákon o České národní bance. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2014, § 15, III. Dostupné z: www.aspi.cz.

⁶⁶ Aktuální znění: zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů

3. Ochranné prvky bankovek a mincí

Jak lze rozlišit padělek od pravé bankovky, jaké jsou ochranné prvky jednotlivých platebních prostředků a jak je ochrana bankovek a mincí řešena dle zákona č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí? Těmto otázkám se budu věnovat ve třetí kapitole, která upravuje stěžejní téma diplomové práce.

Jak jsem již zmiňovala výše, ČNB chrání českou měnu tak, že dbá o ochranu bankovek, případně mincí, a to z jediného důvodu – aby bylo co nejtěžší, ideálně téměř nemožné, česká platidla padělat. Naše bankovky a mince jsou na vysoké úrovni nejen co se vzhledu týče, ale i z hlediska kvality ochranných prvků. Z důvodu bezpečnosti mají platidla specifické technické parametry a prvky, díky nimž je možné je rozlišit od nepravých a nezákonných kopií a zabraňují jejich padělání.

3.1. Ochrana mincí

Mince požívají výrazně menší ochrany nežli bankovky. Důvod je poměrně jednoduchý. Představme si, jakou energii a finanční náklady by padělatel musel vynaložit k tomu, aby vyrobil minci. Pokud by padělanou minci přeci jen vytvořil, její výrobní cena by mnohonásobně převyšovala její nominální hodnotu. Ve většině případech jsou peníze falšovány s úmyslem je následně uvést do oběhu jako pravé, zaplatit jimi a něco si za ně pořídit. Aby padělání mincí bylo pro pachatele tohoto trestného činu lukrativní, musel by mincí vyrobit velké množství. Na takovou výrobu jsou navíc potřeba speciální nástroje, které umožní ražbu mincí.⁶⁷

Ve srovnání s ochrannými prvky bankovek jsou mince poměrně ochuzeny. Mezi jejich signifikantní prvky ochrany patří už jen samotné zpracování každé jedné mince. Vzhled a technické parametry jako jsou průměr, tloušťka, váha a tvar mincí jsem podrobněji zmiňovala již výše v práci, konkrétně v kapitole první. Všechny tyto složky mincí zajišťují kovovým platidlům ochranu.

V konečném důsledku dle mého tedy není třeba ochranné prvky mincí pravidelně aktualizovat a zdokonalovat, jelikož padělání mincí není příliš výhodné, navíc je časově i finančně náročné a pokud již někdo chce vyrábět falšovaná platidla, učiní tak tiskem bankovek.

3.2. Ochrana bankovek

Ochrana bankovek se od dob jejich vzniku výrazně zdokonalila. Moderní doba, nová technika a vědecká činnost dopomohly k tomu, aby platidla byla chráněna velmi kvalitními prvky a měla vlastnosti, které není lehké napodobit. Při přípravě legální pravé bankovky je nutné věnovat pozornost nejmenším detailům a ochranným prvkům, které zajistí co nejvyšší bezpečnost platidel. I když jsou ochranné prvky našich bankovek na vysoké úrovni, je potřeba je neustále obměňovat

⁶⁷ Aktuální znění: Vyhláška č. 274/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o oběhu bankovek a mincí

a zdokonalovat. Je nemyslitelné, aby se vydávaly stále ty stejné bankovky se stejnými ochrannými prvky. Padělatelům by se tím usnadnila práce, jelikož v takovém případě by pro ně nebylo vůbec složité vyrábět falešné kopie platidel.

Bankovky jsou vyráběny ve Státní tiskárně Cenin.⁶⁸ Státní tiskárna na ochraně bankovek spolupracuje s dalšími institucemi jako je např. Evropská centrální banka, Integraf, Interpol, Policie ČNB a v neposlední řadě již zmiňovaná ČNB. Mohlo by se zdát, že ochrana bankovek je zajišťována pouze prostřednictvím jejich ochranných prvků, ale není tomu tak. Existuje celý důmyslný systém, který chrání bankovky, počínaje od ochrany všech budov, ve kterých se bankovky v průběhu výroby a jejich manipulace vyskytnou a speciálních dodávek materiálu, strojů a technologií konče.

Ochranné prvky se dělí na tři základní kategorie – ochranné prvky viditelné pouhým okem, ochranné prvky detekované pomocí speciálních technických prostředků a prvky pro forenzní ochranu, zjistitelné pomocí laboratorních metod a prostředků k jednoznačnému určení pravosti.⁶⁹ První kategorie ochranných prvků je důležitá hlavně z toho důvodu, aby každá fyzická osoba mohla bezpečně rozpoznat padělek a případně ho dle zákona o oběhu bankovek a mincí odmítnout, pokud má podezření, že jí je placeno nebo že jiným způsobem přijímá padělek.⁷⁰ Při znalosti této základní ochrany bankovek a věnování dostatečné pozornosti platidlu by pak člověk neměl mít větší problém s rozpoznáním pravé bankovky od falešné. I když jsou bankovky navrženy tak, aby při kontrole jejich pravosti nebyly třeba žádné složité nástroje a stačil člověku pouze jeho hmat a zrak, druhá kategorie zahrnuje ochranné prvky rozpoznatelné pomocí speciálních nástrojů, které u sebe člověk běžně nenosí. Některé prvky jsou totiž viditelné pouze při nasvícení bankovky lampou s tzv. ultrafialovým světlem či pod zvětšovací lupou.

Ani při kontrole všech ochranných prvků z první i druhé kategorie však nelze s naprostou jistotou určit padělek. To dokáže pouze ČNB, která po doručení podezřelých bankovek na její pobočky rozhodne na základě analýz, zda se jedná o padělaná či pravá platidla. ČNB v takovém případě zkoumá samozřejmě i ochranné prvky spadající pod třetí kategorii, které jsou pro běžného člověka neviditelné a nerozpoznatelné.

3.2.1. Bankovkový papír

Mezi základní a největší ochranné prvky patří bankovkový papír. Bankovky samozřejmě nemohou být tisknuty na obyčejný papír, ale tisknou se na papír speciální se specifickými

⁶⁸ Státní tiskárna cenin, s. p. Bankovky [online]. Stc.cz, [cit. 28. května 2024]. Dostupné z: <https://stc.cz/produkty/bankovky/>

⁶⁹ Státní tiskárna cenin, s. p. Bankovky [online]. Stc.cz, [cit. 28. května 2024]. Dostupné z: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://stc.cz/wp-content/uploads/2023/08/PL_BANKOVKY_mail.pdf

⁷⁰ Aktuální znění: zákon č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí

vlastnostmi. Mezi ně spadá i zvláštní zvuk, který lze označit za akustický bezpečnostní prvek. Zmačkání nebo manipulace s bankovkou zní odlišně než s obyčejným papírem, který všichni známe.

Další specifikum bankovkového papíru je jeho omak. „*Mění se podle použitých základních složek (druh rostlinných vláken, plnidla), gramáže (hmotnost čtverečního metru v gramech - souvisí s tloušťkou papíru) a také podle konečné úpravy, ke které patří jeho hlažení. Tato vlastnost je první informací, kterou získáme při uchopení bankovky. Rozdílný omak papíru padělků v mnoha případech vzbudil první podezření, a to i při rychlém počítání.*“⁷¹ Při přejetí rukou po bankovce lze poměrně snadno nahmatat hlubotisk, který se nachází na všech pravých bankovkách, konkrétně na jejich lícních stranách. Tato skutečnost pomáhá při rozpoznání falzifikátu platidla, jelikož zákonné bankovky nejsou hladké.

3.2.2. Vodoznak

Vodoznak je ochranný prvek bankovky, který vzniká již při její samotné výrobě. Můžeme se setkat i s pojmenováním vodotisk či vodní značka. Dělí se na negativní, pozitivní a stupňovitý dle toho, zda jsou kreslicí části vodoznaku světlejší či tmavší než zbytek papíru. Existují ornamentní vodoznaky, které nejsou seskupovány do určitého obrazce, ale jsou rozmístěny po celé ploše bankovky. Takovými vodoznaky byly vybaveny veškeré předcházející československé bankovky.⁷² Na aktuálně platných bankovkách můžeme vidět figurální neboli portrétní vodoznaky. Ty jsou poměrně velké a jsou situovány v pravé části bankovky. Vodoznak je jeden z nejvýraznějších a samotným okem v průhledu proti světlu viditelných ochranných prvků. Věřím, že si každý, kdo držel v rukách jakoukoli bankovku a nastavil ji proti světlu, si všiml portrétu vyobrazených na bankovkách, ale jako příklad vodoznaku i tak uvedu stokorunovou bankovku. Na této bankovce je vodoznak tvořen portrétem Karla IV., běločarým číslem sto a symbolickým královským jablkem. Vodoznak je velice těžké napodobit, padělá se nejčastěji tiskem a to tak, že obrazec je stínován bílou a černou barvou. Takový vodoznak je však poměrně lehké rozpoznat, neboť uměle vytvořený či nakreslený stín se nechová jako pravý a přirozený.

Obrázek 1: Sto korunová bankovka

⁷¹ PEKÁREK, Jiří. Poznáte padělek bankovky? Praha: Nakladatelství Pragoeduca, 20 s.

⁷² Tamtéž, 21 s.

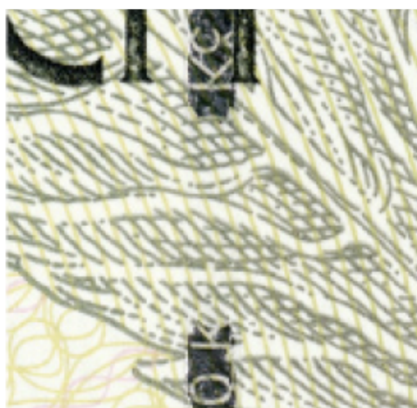
3.2.3. Ochranný proužek

Ochranný proužek je dalším viditelně nápadným ochranným prvkem. Má šířku 3 mm a nejlépe ho lze vidět v průhledu proti světlu. Na českých bankovkách nalezneme proužek okénkový. To znamená, že pokud se na proužek zadíváme přímo, nespatříme souvislou linii, ale pokud bankovku nazdvihneme a podíváme se na proužek proti světlu, vystoupí na povrch a vytvoří celistvou linku. Ochranný proužek vede vertikálně přes celou výšku bankovky, podél něho se pak nachází střídavě se opakující mikro nápis ČNB a číslo nominální hodnoty bankovky. Proužek není na stejném místě u každé bankovky. Z obrázku č. 1 si můžeme všimnout, že na sto korunové bankovce se nachází téměř ve středu, na pěti sto korunové bankovce je proužek v levé části a např. na tisícikoruně je spíše na pravé části.

Padělání ochranného proužku je náročný technologický proces, jelikož se nejedná o něco, co není možné lehce natisknout či nakreslit na bankovku. Ochranný proužek se na bankovkový papír přidává jako samostatná část. Dalším specifikem tohoto ochranného prvku, který však nalezneme pouze na bankovkách vyšší nominální hodnoty, je změna barvy při natočení bankovky na stranu. S ohledem na dopad světla se proužek postupně mění z měděného na stříbrný až zelený a obráceně.

Obrázek 2: Ochranný proužek proti světlu

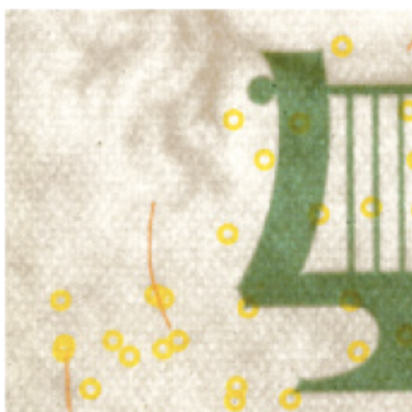

Obrázek 3: Ochranný proužek

3.2.4. Ochranná vlákna

Dalším, už poněkud méně výrazným ochranným prvkem jsou vlákna přidávaná do papírové masy v mokré fázi výroby bankovky. Při běžné manipulaci s bankovou si jich člověk nevšimne, ale jsou nenápadně rozprostřena po celé bankovce. Oranžová ochranná vlákna měří přibližně 6 mm. Některá jsou viditelná již pouhým okem, ale část z nich je chemického původu a při denním světle jsou skryta. Vidět je ale můžeme při nasvícení speciálním ultrafialovým světlem a v některých případech se při nasvícení ultrafialovým světlem změní barva jinak viditelných vláken.⁷³

Dle mého tento prvek patří k těm nejúčinnějším při ochraně proti padělání platidel. V pravých bankovkách jsou totiž vlákna zapuštěna přímo do papíru. U padělků jsou pak vlákna na bankovkovém papíru pouze nalepené či nakreslené, což lze poznat jejich vyjmutím. Na druhou stranu je nutné zmínit, že při denním užívání člověk nedokáže rychle rozpoznat, zda je samotné vlákno zapuštěno v bankovce nebo je pouze na povrchu. Každopádně experti ČNB pracující ve speciálním oddělení, které se věnuje padělkům a ochraně platidel, díky tomuto ochrannému prvku mohou poměrně lehce zjistit, zda se jedná o pravou bankovku či falzifikát.

Obrázek 4: Ochranná vlákna

3.2.5. Konfety

Konfety jsou malé nenápadné žluté kruhové částičky, které jsou viditelné na obrázku č. 4. Stejně jako ochranná vlákna jsou na bankovku přidávány již při její výrobě. To znamená, že se jedná o samostatné části papíru, které by při zkoumání pravosti platidla mělo být možné vyjmout.

3.2.6. Soutisková značka

Tisk bankovky, jak je z logiky věci jasné, je mnohem složitější záležitost než tisk obyčejného dokumentu. Existují různé techniky tisku bankovek - tisk z výšky, tisk z plochy a hlubotisk. Tyto rozdílné metody se využívají z prostého důvodu. Různé techniky tisku zajišťují, že padělání je nejen nesnadné, ale i finančně náročné. Tiskové stroje, kterými disponuje Státní tiskárna cenin a které

⁷³ PEKÁREK, Jiří. *Poznáte padělek bankovky?* Praha: Nakladatelství Pragoeduca, 22 s.

jsou schopné vytisknout pravé bankovky, musí zvládat všechny techniky tisku. Cena těchto strojů se pohybuje v řádech desítek milionů korun, navíc jsou velmi rozměrné a při užívání spotřebují hodně energie.⁷⁴

Tisk z plochy funguje tak, že bankovka prochází mezi dvěma válci tiskárny, což zajišťuje potisknutí obou jejích stran zároveň.⁷⁵ Není třeba ceninový papír z tiskárny ručně ani mechanicky vyndat a podat zpět k tisku na druhou stranu, a právě to zaručuje dokonalý tisk soutiskové značky.

Soutisková průhledová značka je ochranný prvek, který se objevil již na prvních českých bankovkách vydaných do oběhu. Jako příklad je možné uvést pětisetkorunu vzoru 1993, která byla do oběhu uvolněna vyhláškou ČNB č. 159/1993 Sb. Ust. § 2 odst. 4 uvedené vyhlášky uvádí následující: „Bankovka je opatřena ochrannou soutiskovou značkou v podobě písmene "C", do kterého je vloženo písmeno "S". Její horní část tištěná v hnědé barvě je viditelná na lící straně bankovky nahoře v levé horní části tiskového obrazce, spodní část na rubové straně bankovky v pravé horní části tiskového obrazce. Celá soutisková značka je viditelná z obou stran bankovky v průhledu proti světlu. Při pohledu z rubové strany bankovky je ochranná soutisková značka stranově obrácená.“⁷⁶ Na aktuálně platných bankovkách už soutiskovou značku „CS“ nenajdeme. Hned třetí vzor českých pěti set korunových bankovek, tedy vzor 1997, nesl v kruhové soutiskové značce písmena „ČR“. Tyto můžeme vidět i na současně platných bankovkách.⁷⁷

Soutisková značka je někdy pojmenovávána jako průhledka, neboť celistvá je vidět pouze v průhledu proti světlu. Na každé straně bankovky je pouhá část nápisu a až při pohledu proti světlu je kruhová značka viditelná celá. Jednotlivé části se spojí do perfektně překrývajícího znaku, a to právě díky již zmiňovanému plošnému tisku.

Obrázek 5: Soutisková značka - na jednotlivých stranách a v průhledu

⁷⁴ PEKÁREK, Jirí. Poznáte padělek bankovky? Praha: Nakladatelství Pragoeduca, 24 s.

⁷⁵ Tamtéž, 27 s.

⁷⁶ Historické znění: Vyhláška ČNB č. 159/1993 Sb., o vydání bankovek po 500 Kč, ukončení platnosti bankovek po 500 Kč opatřených kolkem a jejich výměně

⁷⁷ Historické znění: Vyhláška ČNB č. 33/1998 Sb., o vydání bankovek po 500 Kč vzoru 1997

3.2.7. Skrytý obrazec

Skrytý obrazec je dalším ochranným prvkem, který se nachází na každé bankovce všech nominálních hodnot. Jak už samotný název napovídá, jedná se o prvek, který není stále viditelný. Jak jsem již výše zmiňovala, existují tři různé techniky tisku, které se používají v procesu výroby bankovky. Skrytý obrazec je na bankovku přenesen technikou hlubotisku, což ve zkratce znamená, že linky obrazce jsou pod úrovní ostatních prvků na bankovkovém papíru. Schopnost obrazce se objevit a následně zase zmizet funguje na základě tzv. sklopného efektu. Obrazec není viditelný v přímém pohledu, je nutné bankovku vyzdvihnout a naklonit – sklopit do téměř horizontální polohy. Skrytý obrazec, umístěn v pravé dolní části přední strany, nám při správném úhlu odhalí číslo nominální hodnoty bankovky, na které se nachází.⁷⁸

Věřím, že si tohoto ochranného prvku osoba, která bankovkám podrobněji nevěnuje pozornost a bere je pouze jako nástroj k zaplacení či přijmutí platidla, sama od sebe nevšimne. Avšak i to je dle mého důvod, proč je skrytý obrazec jako ochranný prvek na bankovce velice důležitý. Hlubotisk je složitá technika tisku a padělat tento prvek je ještě složitější. Na falešné bankovky užívají padělatelé obyčejný tisk z výšky, čímž však nikdy nedocílí plasticity skrytého obrazce. Pokud přes pravou spodní část přejedeme rukou, můžeme pocitově nahmatat vyvýšenou část, kterou u padělku nenalezneme. Tohoto efektu je možné docílit i umělým protlakem – prolisováním bankovky, tím se však nedosáhne totožným vlastnostem jako při hlubotisku. Prolisovaná bankovka se pozná tak, že pokud se sklopí proti světlu, bude se skrytý obrazec liniemi ostře oddělovat od zbylých částí.

Obrázek 6: Skrytý obrazec

3.2.8. Mikrotext

Mikrotext je poslední prvek, kterým disponují všechny bankovky všech nominálních hodnot, kvůli čemuž bych ho zařadila do skupiny základních ochranných prvků spolu s již zmíněnými.

⁷⁸ Česká národní banka, Ochranné prvky 100 Kč [online], cnb.cz, 2024 [cit. 7. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/ochranné-prvky-100-kc/>

Mikrotext je na bankovkový papír vtisknut stejnou technikou jako soutisková značka, tedy tiskem z plochy. Je opravdu nenápadný, splývá s pozadím bankovky a ke kontrole jeho pravosti je ve většině případech třeba zvětšovací lupa. Mikrotext se nesoustřeďuje pouze na jedno místo, ale nalezneme ho na různých místech bankovky, jak na přední, tak i zadní straně.

Jako příklad uvedu mikrotext vyskytující se na dvou set korunové bankovce. Vyhláška o vydání bankovek po 200 Kč v účinném znění zakotvuje mikrotext hned několikrát. Na obrázku č. 2 a č. 3 můžeme vidět mikrotext, který je součástí ochranného proužku. Další mikrotext se na bankovkách objevuje dle ust. § 3 odst. 1 uvedené vyhlášky, které říká, že: „*Od portrétu vpravo vede souběžně s delšími stranami bankovky sytější pás oranžové barvy přesahující do 5 mm širokého nepotištěného okraje. Na pásu je shora dolů negativně vyznačeno číslo "200" a opakující se mikrotext "200" v barvě oranžové.*“⁷⁹ Dvousetkoruna je specifická tím, že jako jediná nemá na jejím rubu po pravé části státního znaku mikrotext, který uvádí hodnotu bankovky slovně.

Pokud má člověk extrémně dobrý zrak, může tyto malé nápisy vidět i pouhým okem, ale musí se na ně skutečně soustředit. Z toho důvodu mám za to, že mikrotext není příliš praktický ochranný prvek. Málokdo s sebou nosí zvětšovací lupu, aby si mohl přezkoumat pravost bankovky pomocí mikrotextu.

Obrázek 7: Mikrotext - líc a rub dvou set korunové bankovky

Na bankovkách vyšší nominální hodnoty se z důvodu nutnosti silnější ochrany objevuje více míst s mikrotextem. Na tisíci korunové bankovce nalezneme mikrotext složený z opakujících se čísel 1 000 podél celé linie velkého čísla určující nominální hodnotu bankovky, to samé na pěti tisícové bankovce jen s tím rozdílem, že konturu velkého čísla tvoří text 5 000. Dvou tisícová bankovka má navíc specifický mikrotext, který nalezneme v pravém dolním rohu přední strany bankovky. Jedná se o 1 mm širokou linku s nápisem hodnoty, jak můžeme vidět na obrázku č. 8.⁸⁰

⁷⁹ Aktuální znění: Vyhláška č. 157/2018 Sb., o vydání bankovek po 200 Kč vzoru 2018

⁸⁰ SURGA Leopold. České bankovky a mince 1993-2012. JEROME s.r.o. 2012, 48 s.

Obrázek 8: Mikrotext dvou tisíc korun

3.2.9. Iridiscentní pruh

Výše uvedené ochranné prvky řadím mezi základní díky tomu, že se vyskytují na veškerých českých bankovkách všech nominálních hodnot. Iridiscentní pruh a proměnlivá barva jsou speciální ochranné prvky, které se objevují pouze na bankovkách vyšší hodnoty. Proužek, který je umístěn na pravé straně líci bankovky nenalezneme na stokoruně, dvoustekoruně ani pětisetkoruně.

Jak již název tohoto ochranného prvku napovídá, jedná se o 20 mm široký dvoubarevný proužek, který na základě úhlu, pod kterým se na bankovku díváme, mění své zbarvení. Vyhláška o vydání bankovek 1 000 Kč vzoru 2008 zakotvuje iridiscentní pruh jako jeden z ochranných prvků tisícikoruny v ust. § 2 odst. 3: „Bankovkový papír u bankovky vzoru 2008 je opatřen dvoubarevným iridiscentním pruhem umístěným na lící straně vpravo od portrétu Františka Palackého. Levá část pruhu získává pod určitým úhlem světla zlaté zbarvení, nepravidelná pravá část pruhu je fialová a je v ní umístěno negativní označení hodnoty „1000“. Ve střední části iridiscentního pruhu se střídají zlaté a fialové křivky.“⁸¹ Pokud se na tisícikorunu podíváme v běžném úhlu, iridiscentní pruh v podstatě není ani vidět, můžeme si všimnout pouze slabého žluto oranžového zbarvení. Při mírném naklonění bankovky už je proužek ale zřetelný a barvu mění na fialovou se zlatou.

Obrázek 9: Iridiscentní pruh u tisícikoruny

⁸¹ Aktuální znění: Vyhláška č. 100/2008 Sb., o vydání bankovek po 1 000 Kč vzoru 2008

3.2.10. Proměnlivá barva

Tento ochranný prvek je založen na stejném principu jako výše popsany iridiscentní pruh. S dopadajícím světlem a v závislosti na tom, v jakém úhlu se na bankovku díváme, se předmětný obrazec barevně změní. Při běžném přímém pohledu je obrazec zbarven zlatavě a pokud bankovku nahneme, objeví se barva zelená. Tato barevná obměna je u pětisetkoruny, tisícikoruny, dvoutisícikoruny a pětitisícikoruny stejná. Nicméně obrazce, na kterých je tento optický efekt pozorovatelný, jsou rozdílná.

Pěti sto korunová bankovka nese obrazec květu čtyřlísté růže, jak je vidět na obrázku č. 10.⁸² Tisícikoruna disponuje ornamentem lipového listu.⁸³ U dvoutisícikoruny můžeme proměnlivou barvu vidět na strunách lyry po levé straně portrétu Emy Destinové. Poslední ochranný prvek, který zahrnuje proměnlivou barvu nalezneme na pětitisícikoruně. Její obrazec ilustruje šestiúhelník, ve kterém je negativní vyobrazení lva s korunkou.⁸⁴

Z uvedeného vyplývá, že proměnlivá barva je pouze na bankovkách vyšší nominální hodnoty, od pětisetkoruny výše. Barva, která se užívá k tisku obrazce je finančně náročná, na bankovkách je používána v malém množství a nejspíš i z tohoto důvodu ji nenalezneme na nižších nominálech. Tato barva je dodávána pouze Státní tiskárně cenin, což padělatelům poměrně ztěžuje práci. Proměnlivou barvu bych osobně zařadila mezi nejúčinnější ochranné prvky bankovek právě díky špatné dosažitelnosti měnivé barvy na trhu.

Aby ochrana bankovek byla účinná, je třeba ji aktualizovat a zlepšovat. Zdokonalování ochranných prvků je možné demonstrovat na proměnlivé barvě a pětisetkoruně. Tato bankovka byla uvedena do oběhu v roce 1993. Při jejím prvním představení světu na bankovce proměnlivá barva úplně chyběla, pětisetkoruna byla zařazena mezi bankovky nižší nominální hodnoty bez nutnosti větší ochrany. Ani vzor 1995 a 1997 proměnlivou barvu mezi ochranné prvky nezařadil. Až nyní účinná Vyhláška o vydání bankovek po 500 Kč vzoru 2009 umístila proměnlivou barvu na lící stranu bankovky.⁸⁵ Stejně tak ani tisícikoruna neobsahovala proměnlivou barvu už od jejího uvedení, objevila se na ní až na vzoru 1996.⁸⁶

Naopak u dvoutisícikoruny a pětitisícikoruny byla proměnlivá barva použita již od počátku jejich platnosti, což podtrhuje důležitost vyšší opatrnosti a odůvodněný strach z jejich padělání.

⁸² Aktuální znění: Vyhláška č. 78/2009 Sb., o vydání bankovek po 500 Kč vzoru 2009

⁸³ Aktuální znění: Vyhláška č. 100/2008 Sb., o vydání bankovek po 1 000 Kč vzoru 2008

⁸⁴ Aktuální znění: Vyhláška č. 289/1993, o vydání bankovek po 5 000 Kč

⁸⁵ Aktuální znění: Vyhláška č. 78/2009 Sb., o vydání bankovek po 500 Kč vzoru 2009

⁸⁶ Aktuální znění: Vyhláška č. 279/1996 Sb., o vydání bankovek po 1 000 Kč vzoru 1996

Obrázek 10: Proměnlivá barva na pětisetkoruně

3.2.11. Shrnutí ochrany bankovek

Zmíněné ochranné prvky nejsou jediné, které se na českých bankovkách vyskytují. Jako další lze zmínit číslování bankovek. To samozřejmě není příliš propracovaná ochrana, ale díky sériovým číslům není pro padělatele možné tisknout nespočet naprosto totožných bankovek, protože tento technický parametr musí být u každé jedné bankovky jiný.

Při psaní této kapitoly jsem vycházela z ochranných prvků, které ČNB zmiňuje na svých oficiálních internetových stránkách a doplnila je o prvky, které se mi zdají důležité a praktické při běžné manipulaci s bankovkami a rozeznáním pravé bankovky od falzifikátu.

Z výše uvedeného vyplývá, že každá bankovka požívá trochu jiné ochrany co se týče prvků na ní obsažených. Bankovky nižších nominálních hodnot na sobě mají méně ochranných prvků. Stokoruna a dvoustakoruna například nedisponuje proměnlivou barvou a na pětisetkoruně chybí iridiscentní pruh. Z logiky věci je jasné, že bankovky s vyšší nominální hodnotou jsou pro padělatele lákavější. Z takových padělaných bankovek zbohatnou nejvíce. Kladu si však otázku, zda u nižších nominálů nejsou ochranné prvky podceněny. Pokud si padělatel obstará veškeré znalosti, nástroje, tiskárny a osvojí si techniku padělání, co mu brání falšovat bankovky sice nižších hodnot, ale za to ve větším množství? Takové bankovky jsou lehčí na padělání právě z toho důvodu, že je na nich méně ochranných prvků. Iridiscentní pruh, který se objevuje u tisíci korunové bankovky a výše se navíc na bankovku netiskne, ale jeho barva je její součástí už při výrobě samotného bankovkového papíru.⁸⁷ I tento fakt může vést padělatele k myšlence, že pokud bude vyrábět nelegální bankovky nižší hodnoty, bude to pro něj snazší a při větším množství i stejně výnosné.

Na druhou stranu je ale nutné zmínit, že každý ochranný prvek a jeho přenesení na bankovku stojí peníze. V tom případě je pochopitelné, že do ochrany bankovek vyšší nominální

⁸⁷ Zlataky.cz, Jak poznáme padělané bankovky? [online], zlataky.cz, 2008 [cit. 8. 6. 2024]. Dostupné z: <https://zlataky.cz/novinky-zlato-strebro-trh/jak-pozname-padelane-bankovky>

hodnoty je investováno více. To, že je posílení ochranných prvků u vyšších nominálů rozumná idea, potvrzuje i dlouhodobá zkušenost ČNB. Dle tiskových zpráv ČNB jsou opětovně nejvíce padělané tisícičkoruny, dvoutisícičkoruny a pětisícičkoruny. V roce 2023 byla více než polovina všech padělaných peněz ve dvoutisícičkorunách.⁸⁸

Aby bylo možné posoudit, zda se ochranné prvky dostatečně vyvíjejí, aktualizují a zajišťují silnou ochranu bankovkám, je nutné porovnat různé vzory bankovek. Některé vyvíjející se ochranné prvky na bankovkách jsem již rozebrala výše. Ochranné prvky se u jednotlivých vzorů bankovek nemění nějak extrémně. Jedná se spíše o postupné doplňování, přemísťování prvků a jejich zdokonalování. To lze demonstrovat na dvou set tisícičkové bankovce. Aktuální bankovka vzoru 2008 má odlišnou šířku okénkového proužku, z 1,4 mm se změnila na 3 mm, dále se upravilo provedení vodoznaku, soutiskové značky a iridiscentního proužku.⁸⁹

Ochrana českých bankovek na velmi vysoké úrovni. Do budoucna by se dalo uvažovat o dalším ochranném prvku, kterým je mikročip. Takový mikročip by byl obsažen v každé bankovce, což by ulehčilo zkoumání její pravosti. Přidání tohoto ochranného prvku by bylo ale velice nákladné a je nutné uvažovat nad tím, zda by se taková investice vůbec vyplatila. I když ochranné prvky nejsou aktualizovány příliš často, například každoročně, jejich účinnost je dostačující. Z tiskových zpráv ČNB vyplývá, že padělků ubývá, což znamená, že ochranné prvky plní svou funkci správně.⁹⁰ Dle mého však tento fakt nelze přisuzovat pouze ochranným prvkům. Žijeme v moderní době, reálné peníze u sebe nosí málokdo. Nastoupila doba internetová, doba elektronických peněz. Padělání mincí a bankovek je neskutečně náročný proces, na jehož konci padělatel může přijít k bohatství, ale také nemusí. V poslední době se rozšířily podvody na internetu a sociálních sítích, kdy podvodníci pomocí lstí mohou poměrně lehce získat peníze. Na takový čin nejsou v mnoha případech třeba odborné znalosti ani žádné speciální pomůcky. Ukrást digitální peníze je mnohonásobně lehčí než reálné peníze padělat a následně je udat do oběhu. To však neznamená, že by se o reálné bankovky a jejich ochranu nemělo pečovat.

⁸⁸ Česká národní banka, ČNB: Věnujte pozornost penězům, abyste poznali padělky [online], cnb.cz, 2024 [cit. 8. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/cnb-news/tiskove-zpravy/CNB-Venujte-pozornost-penezum-abyste-poznali-padelky/>

⁸⁹ Česká národní banka, Ochranné prvky 2 000 Kč [online], cnb.cz, 2024 [cit. 8. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/ochranne-prvky-2000-kc/>

⁹⁰ Česká národní banka, Padělků bankovek výrazně ubylo, padělatelé nejčastěji napodobují tisícičkorunu [online], cnb.cz, 2023 [cit. 8. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/cnb-news/tiskove-zpravy/Padelku-bankovek-vyrazne-ubylo-padelatele-nejcasteji-napodobuji-tisicikorunu/>

4. Euro

Už v 19. století se různé státy snažily propojit svou ekonomiku tím, že si nastavily jakýsi společný platební prostředek nebo pomocníka, který určoval hodnotu rozdílných platidel. To mělo předejít nebezpečí na společném trhu jako je např. výměna zboží a služeb pod cenou. I když státy nevytvořily žádnou společnou měnovou ekonomiku, začaly spolu ekonomicky spolupracovat a své měny propojovat.⁹¹ Nejznámějším a nejvýznamnějším ekonomickým propojením národních měn je bezpochyby vytvoření a zavedení společné měny eura dle nařízení Rady č. 974/98, o zavedení eura, ve znění nařízení Rady č. 2596/2000 a nařízení Rady č. 2169/2005 a nařízení Rady č. 2866/98, o přepočítacích poměrech mezi eurem a měnami členských států přijímající euro.

Česká republika se při vstupu do Evropské unie dne 23. září 2003 zavázala k budoucímu zavedení měny eura. Z toho důvodu považuji za žádoucí čtvrtou kapitolu věnovat právě této měně a jejím ochranným prvkům, jelikož at' chceme nebo ne a at' je toto téma předmětem mnoha diskusí a to zejména těch politických, ČR jednou do eurozóny stejně tak či tak vstoupí.⁹²

Společný dokument vlády ČR a ČNB ze dne 29. 8. 2007 popisuje strategii přistoupení ČR k eurozóně. ČR je totiž na seznamu států, které mají prozatímní výjimku a mohou na svém území stále užívat výhradně svou národní měnu. Při splnění všech podmínek, tzv. konvergenčních kritérií, nebude státu ke vstupu do eurozóny nic bránit. Konvergenční kritéria jsou čtyři - cenová stabilita, zdravé a udržitelné veřejné finance, stabilita směnného kurzu a dlouhodobé úrokové sazby.⁹³ Vláda ČR a ČNB opakovaně zkoumá, zda veškerá kritéria byla splněna a je možné postoupit k přijetí eura. Poslední vyhodnocení Ministerstva financí z prosince 2023 v souladu se strategií zmíněného dokumentu uvádí, že ČR není připravena ke vstupu do eurozóny, jelikož nejsou stoprocentně naplněna všechna kritéria, především ekonomická připravenost k přijetí eura a zdravé udržitelné finance. Na otázku, kdy se v ČR bude platit pouze eurem, je odpověď stále v nedohlednu.⁹⁴

Euro je základním a jediným platidlem ve státech eurozóny. K jejímu přijetí se všechny země Evropské unie, vyjma Dánska, které si vyjednalo výjimku, zavázaly při vstupu do EU. Aktuálně se výlučně eurem platí ve dvaceti zemích EU. Mnohé státy jsou ve stejné fázi jako my a do eurozóny zatím nevstoupily kvůli nesplnění základních kritérií, konkrétně se jedná o Bulharsko, Maďarsko,

⁹¹ BAKEŠ, M. a kol. Finanční právo. 5. upravené vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, 368 s.

⁹² legislativa EU: Smlouva o přistoupení České republiky, Estonska, Kypru, Lotyšska, Litvy, Maďarska, Malty, Polska, Slovinska a Slovenska ze dne 23. září 2003, Úř. Vest. L 236, 23. září 2003

⁹³ Společný dokument vlády ČR a ČNB: Aktualizovaná strategie přistoupení České republiky k eurozóně ze dne 29. 8. 2007

⁹⁴ Evropská rada, Rada Evropské unie, Podmínky pro vstup do eurozóny – konvergenční kritéria [online], consilium.europa.eu, 2024 [cit. 10. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/joining-the-euro-area/convergence-criteria/>

Polsko, Rumunsko a Švédsko. Dánsko, jak jsem již uváděla výše, je členský stát s výjimkou, což znamená, že jejím zákonným platidlem je a zůstane Dánská koruna.⁹⁵

Euro oficiálně vzniklo dne 1. 1. 1999., ve stejný den vzniku samotné Evropské unie na základě Maastrichtské smlouvy. Jedná se o legální měnu zemí Evropské unie. Tak, jako za českou měnu odpovídá ČNB, tak ústřední bankou eura je Evropská centrální banka se sídlem ve Frankfurtu nad Mohanem. Tato nadnárodní instituce vznikla dne 1. 6. 1998, ještě dříve než samotné euro. To by možná mohlo být překvapivé, ale k vytvoření a přijetí naprosto nové měny je třeba spousta příprav a proces, který zaštiťovala právě ECB. ECB je v podstatě to samé pro eurozónu, jako ČNB pro ČR a její měnu. Je to centrální banka všech zemí Evropské unie, které přijaly euro. Její funkce jsou péče o finanční stabilitu, vývoj a vydávání eurobankovek a zároveň dozoruje ostatním bankám v eurozóně. Dále má na práci zajišťování plynulého fungování finanční infrastruktury, což znamená, že dbá na to, aby elektronické platby probíhaly co možná nejrychleji a nejbezpečněji, k čemuž mj. slouží služba TIPS, která zajišťuje rychlost okamžitých plateb mezi zeměmi eurozóny.⁹⁶

Euro nemělo vždy stejnou podobu a ani název, jak ho známe nyní. Maastrichtská smlouva pracuje s evropskou měnou s názvem European Currency Unit - ECU. Tento byl změněn na euro dohodou Evropské rady v roce 1995. Euro plynule navázalo na ECU s kurzem jedna ku jedné. Smlouva o Evropské unii ze dne 1991 ustanovila podmínky k realizaci a přijetí měnové unie. Jednotná měna vznikla 1. 1. 1999, další tři roky měly státy čas k adaptaci a přípravě a 1. 1. 2002 euro dostalo fyzickou podobu, kdy do oběhu byly uvedeny euromince a eurobankovky. Ode dne vzniku eura až do začátku roku 2002 tedy euro fakticky neexistovalo, bylo pouze v bezhotovostní formě. Během tříletého přechodného období existovalo euro pouze virtuálně a sloužilo k účetnictvím a elektronickým platbám.⁹⁷

Euro používá všeobecně známý symbol €, který vznikl skutečně symbolicky. Jedná se totiž o řecké písmeno epsilon, což je první písmeno jednoho ze sedmi světadílů – Evropy. Epsilon obsahuje jednu vodorovnou čáru, do symbolu nové měny se přidala navíc ještě jedna a obě středem protínají symbol, což vyjadřuje celkovou stabilitu měnové unie. Zajímavostí je, že název „euro“

⁹⁵ Evropská unie, Země používající euro [online], european-union.europa.eu, 2024 [cit. 10. 6. 2024]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/euro/countries-using-euro_cs?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAAR33WkAI8Ljj3B0-N1miSI3-6mlKCjBx7k6kqfUpLeHtarcXI1xc0yheZi4_aem_AUNTGtMUGISUF9o1GaBiX4jCAwn2lcqA_X5Am-53Fzj3BP3yilTyq2QRLxKDoC9iZX6RQHCD7TIGLnpWFTiUMTt

⁹⁶ Evropská centrální banka, Všeobecné informace [online], ecb.europa.eu, 2024 [cit. 11. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/html/index.cs.html>

⁹⁷ Legislativa EU: Smlouva o Evropské unii, Úř. Vest. C 191, 29.7.1992

musí být ve všech zemích eurozóny totožný, samozřejmě s ohledem na rozdílnost různých abeced.⁹⁸

4.1. Euromince

Popis výtvarného provedení ani historie euromincí a eurobankovek není předmětem této práce. Proto euro charakterizují poněkud skromněji než českou měnu a budu se v této kapitole věnovat spíše ochranným prvkům eura, které následně porovnáám s ochranou českých mincí a bankovek.

Dle Nařízení Rady⁹⁹ v oběhu nalezneme přesně osm euromincí odlišujících se jejich nominální hodnotou – 1 cent, 2 centy, 5 centů, 10, centů, 20 centů, 50 centů, 1 euro a 2 eura. Mince mají dvě strany, národní a společnou se všemi ostatními zeměmi eurozóny. Podle národní strany můžeme poznat, v jakém státě byla vyražena, jelikož podobu lící strany mince si každá země volí dle svého uvážení. Jako příklad zmíním naše sousedy. Na národní stranu 1 eura a 2 eura Slovensko zvolilo vyobrazení trojvrší a dvojitého kříže, přesně tak, jak jej můžeme najít na jejich státním znaku. Na 50 centech je Bratislavský hrad, stejně tak jako na 20 a 10 centech. Mince 5, 2 a 1 centů na sobě nesou horu Kriváň ve Vysokých Tatrách.

Rubová strana každé vyražené a do oběhu vydané euromince je stejná bez ohledu na to, v jakém státě se tak stalo. Dle mého tento fakt symbolicky značí jednotu Evropské měnové unie s důrazem na individualitu každého samotného státu, vzhledem k možnosti si na druhou stranu mince zvolit vlastní motiv, který jej bude charakterizovat.

Existují dva vzory mincí, vzor z roku 2002 a 2007. Mince vzoru 2002 v nominální hodnotě 2 eura, 1 euro, 50, 20, 10 centů na rubové straně vyobrazují mapu Evropské unie a mince vzoru 2007 zeměpisné zobrazení Evropy. Mince v nominální hodnotě 5 centů, 2 centy, 1 cent na sobě mají malbu glóbusu a v jeho popředí je evropský světadíl. Evropskou tematiku každé mince navíc podtrhuje šest svislých linek s hvězdou na každé její straně, dohromady tedy obsahuje dvanáct hvězd evropské vlajky.¹⁰⁰

Vydávání euromincí patří do výlučné kompetence jednotlivých členských států. Avšak pokud má stát patřící do eurozóny v plánu vydat mince s novými motivy, musí o tomto informovat Evropskou komisi. Odpovědnost za plynulý tok finančních prostředků leží na ECB. Pokud by vydávání mincí žádný nadnárodní institut nekorigoval, vydávalo by se jich přespříliš a jejich

⁹⁸ Evropská unie, Výtvarná podoba [online], european-union.europa.eu, 2024 [cit. 11. 6. 2024]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/euro/design_cs

⁹⁹ Legislativa EU: Nařízení Rady (ES) č. 975/98 ze dne 3. května 1998 o nominálních hodnotách a technických specifikacích euromincí určených pro peněžní oběh, Úř. věst. L 139, 11.5.1998, p. 6–8

¹⁰⁰ BAKEŠ, M. a kol. Finanční právo. 5. upravené vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, 368 s.

hodnota, jako i celé měny, by samozřejmě klesala. Jedním z úkolů ECB je i schvalování množství mincí, které jednotlivé státy eurozóny mohou vydávat.¹⁰¹

Struktura euromincí v oběhu (uvedeno v množství)¹⁰²:

Last updated: 14/05/2024 16:22

Euro coins statistics

millions, unless otherwise indicated, not seasonally adjusted

	2023	2022	2021	2020
TOTAL	148,247.16	144,994.62	141,184.19	138,069.95
2€	7,503.05	7,227.35	6,916.95	6,689.02
1€	8,299.33	8,055.39	7,747.99	7,591.92
50cts	7,175.27	6,964.45	6,710.55	6,582.66
20cts	13,492.93	13,146.03	12,724.59	12,396.41
10cts	17,083.63	16,711.72	16,247.87	15,913.61
5cts	24,223.75	23,685.80	23,036.31	22,446.55
2cts	30,944.30	30,346.59	29,680.06	29,027.79
1cts	39,524.89	38,857.30	38,119.88	37,421.99

EUROPEAN CENTRAL BANK | EUROSISTEM

<https://data.ecb.europa.eu/>

4.1.1. Ochrana euromincí

Euromince pochopitelně mají ochranné prvky, díky nimž poznáme, zda se jedná o pravé nebo padělané. Stejně jako české mince mají euromince poměrně nižší ochranu než bankovky a nalezneme na nich méně ochranných prvků, navíc ani jejich propracovanost není tak důmyslná.

Ochranu euromincím poskytují mj. i technické parametry, které jsou stanoveny nařízením Rady o nominálních hodnotách a technických specifikacích euromincí určených pro peněžní oběh. Každá mince má jiný průměr, mince s nejvyšší nominální hodnotou je největší a naopak 1 cent je nejmenší. Tato logika je promítnuta i do hmotosti mincí. Mince jsou rozdílné také svou tloušťkou.

Jako příklad, na kterém demonstruji technické parametry, jsem vybrala dvoueurovou minci. Mince s nejvyšší nominální hodnotou má průměr 25,75 mm, hmotnost 8,50 g a tloušťku 2,20 mm. Obvod mince je bílý/stříbrný a vnitřek mezikruží je žluté/zlaté. Tyto barvy jsou odlišné z důvodu použití jiného materiálu. Stříbrná část je tvořena mědiniklem, střed třemi vrstvami niklové mosazi, niklu a opět niklové mosazi. Hrana této mince je vroubkovaná a obsahuje vrytý nápis, díky němuž

¹⁰¹ Evropská centrální banka, Mince [online], [ecb.europa.eu](https://www.ecb.europa.eu/euro/coins/html/index.cs.html), 2024 [cit. 12. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/euro/coins/html/index.cs.html>

¹⁰² European central bank, ECB/Eurosistem policy and Exchange rates [online], 2024 [cit. 11. 6. 2024]. Dostupné z: <https://data.ecb.europa.eu/publications/ecbeurosistem-policy-and-exchange-rates/3030619>

pravost mince dokáže rozpoznat i osoba se zrakovým postižením. Střed mince, stejně jako mince nominální hodnoty 1 euro, je navíc magnetické.¹⁰³

Dalším ochranným prvkem, kterým euromince disponují je speciální slitina kovů, která se používá pro mince nominální hodnoty 50, 20 a 10 centů. Jedná se o materiál jinak nazývaný také Severské zlato, který je na trhu téměř nedostupný, jelikož se používá pouze na tyto mince. Takovou látku je navíc velmi těžké vyrobit. Pěticent, dvoucent a jednocent je vyráběn z oceli pokovené mědí, z toho důvodu jsou červené.¹⁰⁴

Ve srovnání s ochranou českých mincí, je nutné říct, že euromince mají ochranných prvků více a jsou propracovanější. Celkem logicky nejslabší ochranu požívají ty nejmenší euromince. Padělat mince nominální hodnoty 5, 2, 1 centu by se opravdu nevyplatilo. Takto malé mince v podstatě ztrácejí hodnotu a jejich výrobní cena ji převyšuje, neplní základní funkce peněz a v průběhu času se z tohoto důvodu nejspíše zruší a stáhnou z oběhu. Pokud se ale podíváme na ochranné prvky mincí vyšší hodnoty, můžeme lehce říci, že jsou chráněny opravdu lépe než naše tuzemské mince – např. magnetické části jednoeurových a dvoueurových mincí, vryté nápisy na hraně dvoueurové mince, slitiny kovů náročných na výrobu. Euromince jsou naprosto logicky více náchylné k padělení než jakékoli národní mince, přeci jen se jimi dá platit ve všech státech eurozóny. I přes to ale stále zastávám názor, že ochranné prvky mincí není třeba více aktualizovat a zdokonalovat, jelikož výroba padělaných mincí by byl finančně velmi nákladný koníček.

4.2. Eurobankovky

V oběhu je aktuálně sedm eurobankovek nominálních hodnot 5, 10, 20, 50, 100, 200 a 500 euro. Můžeme se setkat s první sérií bankovek, která byla uvedena dne 1. 1. 2002 a s druhou sérií bankovek, jinak nazývanou série Evropa, jež se vydává od roku 2013. Bankovky z obou sérií jsou platné a lze s nimi platit. Eurobankovky nemají žádnou národní stranu, na kterou by si jednotlivé státy eurozóny mohly zvolit vlastní motiv, jak je tomu na mincích. Všech sedm bankovek je v každém státě stejných a emisní pravomoc má jen a pouze Evropská centrální banka.

O výtvarné provedení bankovek se postaral Rakušan Robert Kalina, který vyhrál veřejnou soutěž na jejich grafickou podobu. Výtvarné provedení eurobankovek nese spoustu symboliky. Na předních stranách papírových platidel jsou vyobrazeny různé stavby s portály, branami a okny, které představují otevřenost všech států eurozóny a jejich nakloněnost ke spolupráci. Druhá strana bankovek je zaplněna mosty rozmanitých typů. Tento znak symbolizuje provázání evropských států, jejich úzké propojení nejen mezi sebou, ale i mezi Evropou a jinými světadíly. Každý most je

¹⁰³ Legislativa EU: Nařízení Rady (ES) č. 975/98 ze dne 3. května 1998 o nominálních hodnotách a technických specifikacích euromincí určených pro peněžní oběh, Úř. věst. L 139, 11.5.1998, p. 6–8

¹⁰⁴ Ministerstvo financí, Ochrana euromincí [online], zavedenieura.cz, 2024 [cit. 12. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurobankovky-a-euromince/ochrana-eurominci>

navíc z jiného architektonického období. Pětieurová bankovka představuje antiku, desetieurová románský sloh, dvacetieurová gotiku, padesátieurová renesanci, stoeurová baroko a rokoko, dvouseurová věk skla a oceli a pětiseurová moderní architekturu 20. století.¹⁰⁵

Zajímavostí je fakt, že žádná konkrétní stavba na bankovkách ve skutečnosti neexistuje a jedná se o pouhé vyobrazení jednotlivých oken, portálů a mostů z různých období. To má prostý důvod. Tato skutečnost má zabraňovat sporům mezi členskými státy a případným úvahám o tom, zda některý stát není nadřazený jinému.

Na bankovkách nechybí ani iniciály Evropské centrální banky v různých jazycích. Na bankovkách první série byly ve vrchní levé části na lici bankovky uvedeny zkratky BCE ECB EZB EKT EKP, což jsou začáteční písmena ECB v jazycích států, které byly členskými státy eurozóny při zavedení její jednotné měny. Na bankovkách série Evropa tyto písmena nalezneme podél levé svislé strany bankovky, navíc se k nim přidaly další čtyři jazykové verze ve spojitosti s novými přistoupenými státy. Bankovky první série jsou také opatřeny názvem měny v latině a řecké abecedě. V souvislosti s rozšířením eurozóny o Bulharsko v roce 2007, je název „Euro“ v druhé sérii bankovek psán i v cyrilici. Své místo na bankovce má i mapa Evropy a podpisy prezidentů ECB, dle toho, který v době vydání zastával funkci.¹⁰⁶

Struktura eurobankovek v oběhu (uvedeno v množství)¹⁰⁷:

Last updated: 14/05/2024 16:22

Euro banknotes

millions, unless otherwise indicated, not seasonally adjusted

	2023	2022	2021	2020
TOTAL	29,815.69	29,450.13	28,187.55	26,468.93
500 €	266.68	300.83	373.47	405.71
200 €	843.57	852.11	872.03	652.79
100 €	3,949.54	3,928.10	3,668.66	3,366.16
50 €	14,625.11	14,430.41	13,684.38	12,724.87
20 €	4,858.04	4,805.24	4,646.58	4,498.52
10 €	3,077.24	3,009.54	2,899.68	2,831.28
5 €	2,195.50	2,123.90	2,042.75	1,989.60

EUROPEAN CENTRAL BANK | EUROSISTEM

<https://data.ecb.europa.eu/>

¹⁰⁵ Ministerstvo financí, Vzhled eurobankovek [online], zavedenieura.cz, 2024 [cit. 13. 6. 2024], Dostupné z: <https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurobankovky-a-euomince/vzhled-eurobankovek>

¹⁰⁶ Evropská centrální banka, Nominální hodnoty [online], ecb.europa.eu, 2024 [cit. 14. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/euro/banknotes/current/denominations/html/index.cs.html#es1-010>

¹⁰⁷ European central bank, ECB/Eurosistem policy and Exchange rates [online], 2024 [cit. 11. 6. 2024]. Dostupné z: <https://data.ecb.europa.eu/publications/ecbeurosistem-policy-and-exchange-rates/3030618>

4.2.1. Ochrana eurobankovek

Ochranné prvky jsou na většině platidel podobné a fungují na stejných principech. Z toho důvodu nepovažuji za nutné popisovat každý prvek a jeho mechaniku zvlášť, jelikož jsem tak učinila již v předchozí kapitole při demonstraci ochrany proti padělání a pozměňování na českých bankovkách. Přesto však eurobankovky disponují i některými jinými metodami ochrany a na ty se v této kapitole zaměřím.

Eurobankovky jsou chráněny svým vzhledem, výtvarnými prvky, technickými parametry a samozřejmě i ochrannými prvky sloužícími k prevenci před jejich paděláním a pozměňováním. ECB uvádí, že eurobankovky disponují dohromady šesti ochrannými prvky rozpoznatelnými hmatem, nastavením proti světlu nebo nakloněním. Jedná se o plastický tisk, vodoznak s podobiznou, okno s podobiznou, hologram s podobiznou, smaragdově zelené číslo a hologram se satelity. Tyto ochranné prvky by při dostatečné vnímavosti měly vést k rozpoznání padělané bankovky od pravé.¹⁰⁸

První způsob, jak rozpoznat pravost bankovek, je pomocí hmatu. Bankovkový papír je na rozdíl od obyčejného papíru pevnější, na omak tvrdší a navíc při manipulaci vydává odlišný zvuk. Bankovky nejsou zhotoveny prostým tiskem, ale plastickým, což znamená, že při přejetí po bankovkovém papíru rukou či hranou nehtu, nalezneme v některých místech vystouplé obrazce. Na pravém i levém okraji bankovky se nachází řada plastických čar. Pomocí hmatu zjistíme, že hlavní obrazový motiv na pravé straně bankovky a velké číslo nominální hodnoty je oproti zbytku bankovkového papíru lehce vystouplé, jelikož na tyto obrazce je při tisku použito více barvy.¹⁰⁹ Ve srovnání s českými papírovými platidly kladou eurobankovky mnohem větší důraz na hmatově rozpoznatelné ochranné prvky a i pro lidi se zrakovým postižením je lehčí určit, zda v ruce drží pravou bankovku či falzifikát.

Stejně jako české bankovky i eurobankovky na sobě nesou vodoznak. Rozdílem však je, že všechny eurobankovky všech nominálních hodnot disponují stejným vodoznakem, kdežto české bankovky mají na každé nominální hodnotě jinou podobiznu. Nebylo tomu tak ale již od uvedení bankovek do oběhu. V první sérii byl ve vodoznaku ilustrován hlavní obrazec s nominální hodnotou bankovky. Dle mé úvahy jsou rozdílné vodoznaky na bankovkách výhodou a myslím si, že v tomto případě je ochrana českých bankovek vyšší, jelikož padělatelům nestačí se seznámit pouze s jedním vodoznakem s podobiznou. Portrét ve vodoznaku na nynějších eurobankovkách patří opět velmi symbolicky fiktivní postavě z řecké mytologie Európe. Vodoznak funguje na

¹⁰⁸ Evropská centrální banka, Bankovky série Europa [online], ecb.europa.eu, 2019 [cit. 14. 6. 2024]. Dostupné z: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.rozumimepenezum.cz/wp-content/uploads/2021/05/Cashier-Poster-100_200-Euro_WEB.cs_.pdf

¹⁰⁹ Ministerstvo financí, Ochrana eurobankovek [online], zavedenieura.cz, 2024 [cit. 14. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurobankovky-a-euromince/ochrana-eurobankovek>

stejném principu jako u českých bankovek a je viditelný pouze při nastavení proti světlu. Stejným způsobem se na pravé straně bankovky v holografickém okně nacházejícím se v ochranném proužku zobrazuje totožná podobizna. Při průhledu nebo naklonění okno zprůhlední a z každé strany bankovky je viditelný portrét Európy.¹¹⁰

Obrázek 11: Vodoznak s vyobrazením Európy na eurobankovkách

Dalším výrazným prvkem, který jsem v podstatě už zmínila, je stříbrný ochranný proužek na pravé straně bankovky se čtyřmi okny, jejichž obsah i barva se při různém naklonění mění. Například u sto eurové bankovky se při naklonění v horní části holografického proužku objeví hodnotové číslo a malé symboly € pohybující se kolem čísla, v druhém okně zmiňovaný portrét, ve třetím hlavní motiv a v posledním velký symbol €, kolem kterého jsou duhově zbarvené proužky.¹¹¹ Celý holografický proužek je velice důmyslný, využívá světla a jeho efekt působí, jako by se na něm obrazce neustále pohybovaly. V žádném úhlu není tento ochranný prvek stejný a z toho důvodu si myslím, že se jedná o prvek s opravdu vysokým stupněm ochrany.

Obrázek 12: Sto eurová bankovka - vpravo holografický proužek

Smaragdově zelené číslo v levém horním rohu se na eurobankovky přidalo až s vydáním druhé série od roku 2013 do roku 2019, kdy bylo jako poslední vydáno 100 euro a 200 euro. Tento prvek umístěn v levém dolním rohu opět využívá dopadu světla a jeho efekt se pohybuje svisle tam

¹¹⁰ Evropská centrální banka, Nominální hodnoty [online], ecb.europa.eu, 2024 [cit. 14. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/euro/banknotes/current/denominations/html/index.cs.html#es2-100>

¹¹¹ Tamtéž

a zpět. Číslo nominální hodnoty bankovky se mění ze smaragdově zelené na tmavě modrou a v určitém úhlu jeho obsah vyplní mikrotext tvořen rozmazanými symboly €. V souvislosti s nákladností výroby tohoto prvku a vcelku logickou nutností chránit především bankovky vyšší nominální hodnoty, se tento prvek nachází pouze na bankovkách 100 a 200 eura.

Z jakého důvodu tento ochranný prvek neobsahuje bankovka nejvyšší nominální hodnoty? Odpověď je prostá. Výroba a vydávání pětiseturové bankovky byla ukončena a není součástí nové série Európa, ačkoliv se jí stále platit dá.¹¹² Dle mého ECB rozhodla správně, jelikož vydávat do oběhu bankovku takto vysoké hodnoty je poněkud nebezpečné a především její užívání je nepraktické. Na druhou stranu je zarážející, že právě bankovka nejvyšší nominální hodnoty zůstala bez aktualizace a zdokonalení ochranných prvků, jelikož úvaha padělatelů by mohla být taková, že pokud zrovna pětiseturová bankovka nemá nové a složitější prvky, budou padělat právě ji. Z tabulky, kterou jsem výše přiložila však vyplývá, že bankovek s nominální hodnotou 500 euro je v oběhu velmi málo, k roku 2023 konkrétně 266,68 kusů. Bylo by tedy nápadné, kdyby se tyto bankovky začaly padělat a do oběhu se jich dostalo velké množství. Platit s bankovkou tak vysoké hodnoty je podezřelé a přijímatelé jsou v takovém případě obezřetní, ať se jedná o pravou bankovku nebo falzifikát.

Obrázek 13: Smaragdové zelené číslo

Bankovky vyšší nominální hodnoty všeobecně požívají vyšší ochrany, jelikož jsou náchylnější k padělení. Ochranný prvek hologramu se satelity, který je umístěn na již zmíněném stříbrném holografickém proužku, se vyskytuje pouze na dvou nejvyšších bankovkách druhé série.¹¹³

Eurobankovky nesou další speciální ochranné prvky. Za zmínku stojí mikrotext, který se objevuje na řadě místech, drobné konfety a ochranná vlákna zářící pod ultrafialovým světlem. To, jakým způsobem bankovky reagují na různé druhy nasvícení je pozoruhodné a pro padělatele vysoce obtížné napodobit. Ultrafialové světlo na bankovkách odhalí nejen vlákna, ale i hvězdy na

¹¹² tiskové zprávy: Tisková zpráva ECB ze dne 4. května 2016

¹¹³ Evropská centrální banka, Nominální hodnoty [online], ecb.europa.eu, 2024 [cit. 14. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/euro/banknotes/current/denominations/html/index.cs.html#es2-200>

evropské vlajce, čtvrtinu kruhu na středu bankovky, vodorovné sériové číslo, bankovkový proužek a symbol €. Tyto obrazce navíc nezáří pouze jednou barvou, ale vícero – oranžově, žlutě, zeleně, červeně. Infračervené světlo naopak části bankovek úplně odstraní a na líci zůstane pouze smaragdové zelené číslo, část hlavního obrazce, stříbrný pruh a na rubu hodnotové číslo a sériové číslo bankovky.

V souhrnu lze tvrdit, že eurobankovky jsou nejen svým vzhledem, ale i ochrannými prvky rozhodně modernější nežli naše tuzemské bankovky. Jejich náchylnost na různá světla považuji za nejsilnější ochranu, kterou disponují, jelikož složitost a propracovanost celého mechanismu měnění barev, zobrazování obrazců a pohybu různých částí bankovek jejich padělání rozhodně ztěžuje. Z uvedeného taktéž vyplývá, že eurobankovky jsou důmyslnější, co se týče rozpoznávání pravosti bankovek podle hmatu. Plastický tisk a vystouplé obrazce výrazně pomáhají nejen osobám se zrakovým postižením, ale i jiným běžným uživatelům.

Českým bankovkám však nelze upřít jejich nádherné estetické zpracování a nápadité ochranné prvky, které jsou prolnuty s významnými národními symboly. Dle mého je ochrana českých bankovek dostatečná, avšak eurobankovky, i s ohledem na aktualizaci prvků s vydáním druhé série, jsou v tomto směru vyspělejší. Závěr, ke kterému jsem pomocí analýz a porovnávání došla, považuji za zcela logický. Eurobankovky jsou rozhodně náchylnější k padělání, jelikož s nimi lze platit na území několika států, a proto je nutné o jejich ochranu dbát větší měrou.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo seznámení s ochrannými prvky českých mincí a bankovek, jejich analýza a posouzení, zda jsou naše platidla chráněna dostatečně. Cílem práce bylo také následně tyto poznatky využít a porovnat je s ochrannými prvky vyskytujícími se na euromincích a eurobankovkách. Dle mého byl cíl práce naplněn. Na v úvodu položené otázky jsem našla odpovědi a zhodnotila jsem jak ochranu samotných tuzemských fyzických platidel, tak i ochranu euromincí a eurobankovek.

Z analýzy ochranných prvků je jasné, že ačkoli většina mincí a bankovek je chráněna vsutku silně, je nutné tyto prvky aktualizovat a zdokonalovat, aby se padělání ztížilo co nejvíce. Na tomto místě je nutné zmínit, že ochranné prvky obsažené na mincích a bankovkách nejsou jejich jedinou ochranou.

Další institut, který plní funkci ochrany a prevence proti padělání nalezneme v trestním právu. Důležitost ochrany bankovek a mincí podtrhává systematické zařazení trestného činu padělání a pozměňování peněz v trestním zákoníku. Skutkovou podstatu tohoto činu nalezneme v hlavě šesté – trestné činy hospodářské – v prvním oddíle. Trestně postihnutelné je opatření i přechování pro sebe nebo pro jiného nejen padělaných či pozměněných peněz, ale také jejich jednotlivých ochranných prvků. Jako trestný čin je samozřejmě kvalifikováno samotné padělání nebo pozměnění peněz v úmyslu je udat do oběhu jako pravé nebo jako peníze vyšší hodnoty než reálně mají. Zákon myslí i na osoby, které samy sice bankovky ani mince nepadělají, ale vyrábí, nabízí, prodávají, zprostředkovávají či u sebe mají nástroje sloužící k padělání – od přístrojů jako jsou tiskárny, až po počítačové programy.¹¹⁴ Pokud má fyzická osoba nebo jakákoli instituce podezření, že jí je placeno neplatnými penězi, může je z takového důvodu odmítnout. Právníké osoby a směnárníci mají v takovém případě povinnost padělanou nebo pozměněnou bankovku či minci, která byla nelegálně upravena tak, že může vyvolat domnění platnosti, zadržet a neprodleně předat podezřelé peníze Policii ČR nebo ČNB.¹¹⁵ Následně ČNB na základě analýz rozhodne, zda se jedná o pravá, či padělaná platidla. Pokud vyjde najevo, že se jedná o pravou bankovku či minci, vrací se zpět majitelé, pokud o padělanou, zadrží se bez náhrady.

V rámci každé kapitoly jsem se věnovala dané problematice podrobněji a společně vytvořily ucelený soubor o ochraně bankovek a mincí před paděláním a pozměňováním. První kapitola definuje základní a klíčové pojmy, které celou diplomovou práci provází. Je v ní vysvětlen rozdíl mezi penězi a měnou, popsán vznik a funkce peněz, což je důležité pro následné propojení informací o tom, z jakého důvodu jsou z oběhu stahovány nebo dále nevydávány určité bankovky

¹¹⁴ Aktuální znění: zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

¹¹⁵ § 12 odst. 1 zákona č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí

a mince. Nejdůležitější částí této kapitoly je představení soustavy českých platidel, jelikož třetí kapitola je věnována ochranným prvkům patřícím právě jim. Druhá kapitola je věnována nejdůležitějšímu institutu z hlediska ochrany bankovek a mincí – ČNB. Je nepochybné, že ČNB zastává v měnovém právu nenahraditelnou roli. Avšak její zakotvení přímo v Ústavě vyvolává jistou kontroverzi a odlišné názory na to, zda se jedná o samostatnou čtvrtou státní moc či nikoliv. Kapitola také uvádí historický exkurz centrální banky a její základní funkce stěžejní pro česká platidla, jelikož je to právě ona, kdo disponuje emisní monopolem. Třetí kapitola zpracovává nejdůležitější téma celé diplomové práce. Popisuje jednotlivé ochranné prvky bankovek a mincí a odpovídá na otázku, jak rozlišit padělek od pravého platidla. Ačkoli je padělání velice náročný proces a s ohledem na moderní vývoj společnosti, platebních prostředků a možnosti si nelegálně obstarat peníze snazším způsobem, je nutné bankovky i mince chránit před jejich nelegální výrobou. Je nutné ochranné prvky neustále aktualizovat a zdokonalovat a děje se tak s uváděním nových vzorů bankovek, které jsou podrobněji popsány. Čtvrtá kapitola pojednává o české budoucí měně – euru. S ohledem na fakt, že se ČR při vstupu do Evropské unie zavázala k přijetí eura, je nutné, aby práce uvedla ochranné prvky obsažené i na těchto platidlech. Na tomto místě je nutné zmínit, že ochranné prvky měny euro nejsou primárním předmětem této práce a s ohledem na rozsah práce nebylo možné je podrobněji popsat na každém platidle zvlášť.

Ze zpracování diplomové práce vyplývá, že české mince a bankovky jsou chráněny skutečně silně, ČNB o ně dbá a vyhláškami jejich ochranné prvky aktualizuje, ačkoliv by situace týkající se budoucího zavedení eura mohla vést ke stagnaci v této oblasti. V porovnání s euromincemi a eurobankovkami jsou však ochranné prvky tuzemských platidel méně propracované, moderní a nápadité, což je zcela logický závěr, vzhledem k tomu, kolik států je v eurozóně a jak velké množství euromincí a eurobankovek je vydáváno a užíváno na území různých států.

Seznam použitých zdrojů

Právní předpisy

Aktuální znění: Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Aktuální znění: Ústavní zákon č. 541/1992 Sb., o dělení majetku České a Slovenské Federativní Republiky mezi Českou republiku a Slovenskou republiku a jeho přechodu na Českou republiku a Slovenskou republiku

Aktuální znění: Ústavní zákon č. 542/1992 Sb., o zániku České a Slovenské Federativní Republiky

Aktuální znění: Vyhláška č. 100/2008 Sb., o vydání bankovek po 1 000 Kč vzoru 2008

Aktuální znění: Vyhláška č. 157/2018 Sb., o vydání bankovek po 200 Kč vzoru 2018

Aktuální znění: Vyhláška č. 21/2011 Sb., o ukončení platnosti bankovek po 50 Kč vzoru 1994 a vzoru 1997 a o změně vyhlášky č. 2/2007 Sb., o ukončení platnosti bankovek po 50 Kč vzoru 1993, bankovek po 100 Kč vzoru 1993, bankovek po 200 Kč vzoru 1993 a bankovek po 500 Kč vzoru 1993

Aktuální znění: Vyhláška č. 274/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o oběhu bankovek a mincí

Aktuální znění: Vyhláška č. 279/1996 Sb., o vydání bankovek po 1 000 Kč vzoru 1996

Aktuální znění: Vyhláška č. 289/1993, o vydání bankovek po 5 000 Kč

Aktuální znění: Vyhláška č. 78/2009 Sb., o vydání bankovek po 500 Kč vzoru 2009

Aktuální znění: Vyhláška České národní banky č. 398/2021 Sb. ze dne 18. října 2021 o ukončení platnosti bankovek po 100 Kč vzoru 1995 a vzoru 1997, bankovek po 200 Kč vzoru 1996 a vzoru 1998, bankovek po 500 Kč vzoru 1995 a vzoru 1997, bankovek po 1 000 Kč vzoru 1996 a bankovek po 2 000 Kč vzoru 1996 a vzoru 1999

Aktuální znění: Vyhláška České národní banky č. 63/1993 ze dne 29. ledna 1993, o vydání bankovek po 200 Kč

Aktuální znění: zákon č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí

Aktuální znění: zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů

Aktuální znění: Zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti a o změně zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů

Aktuální znění: zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Aktuální znění: zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů

Historické znění: Vyhláška č. 173/2008 Sb., o ukončení platnosti bankovek po 20 Kč vzoru 1994 a vzoru 1996

Historické znění: Vyhláška č. 79/2003 Sb., o ukončení platnosti mincí po 10 haléřích vzoru 1993 a mincí po 20 haléřích vzoru 1993

Historické znění: Vyhláška ČNB č. 159/1993 Sb., o vydání bankovek po 500 Kč, ukončení platnosti bankovek po 500 Kč opatřených kolkem a jejich výměně

Historické znění: Vyhláška ČNB č. 33/1998 Sb., o vydání bankovek po 500 Kč vzoru 1997

Historické znění: Zákon č. 22/1992 Sb., o Státní bance československé, ve znění zákona č. 22/1992 Sb., o Státní bance československé

Legislativa EU: Nařízení Rady (ES) č. 975/98 ze dne 3. května 1998 o nominálních hodnotách a technických specifikacích euromincí určených pro peněžní oběh, Úř. věst. L 139, 11.5.1998, p. 6–8

Legislativa EU: Nařízení Rady (ES) č. 975/98 ze dne 3. května 1998 o nominálních hodnotách a technických specifikacích euromincí určených pro peněžní oběh, Úř. věst. L 139, 11.5.1998

Legislativa EU: Smlouva o Evropské unii, Úř. Vest. C 191, 29.7.1992

Legislativa EU: Smlouva o přistoupení České republiky, Estonska, Kypru, Lotyšska, Litvy, Maďarska, Malty, Polska, Slovinska a Slovenska ze dne 23. září 2003, Úř. Vest. L 236, 23. září 2003

Společný dokument vlády ČR a ČNB: Aktualizovaná strategie přistoupení České republiky k eurozóně ze dne 29. 8. 2007

Tiskové zprávy: Tisková zpráva ECB ze dne 4. května 2016

Monografie a komentáře

BAKEŠ, M. a kol. Finanční právo. 5. upravené vydání, Praha: C. H. Beck, 2009

GRŮŇ, L. Peníze a právo. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009

HENDRYCH, Dušan a kol. Právníký slovník. 3.vydání. Praha: C. H. Beck, 2009

KARAFÍKOVÁ, M. a kol. Teorie finančního práva a finanční vědy, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018

KLÍMA, Karel a kol. Komentář k Ústavě a Listině. Komentář. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o

PEKÁREK, Jiří. Poznáte padělek bankovky? Praha: Nakladatelství Pragoeduca

RÝDL, Tomáš a kol. Zákon o České národní bance. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2014

SURGA Leopold. České bankovky a mince 1993-2012. JEROME s.r.o. 2012

TOMAŽIČ, Ivan. Ekonomie pro právníky. 1. upravené vydání, Plzeň: Aleš Čeněk

VONDRA, R. Peníze v moderních českých dějinách. 1. vydání. Praha: Academia, 2012

Judikatura

Jiný soud: Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 17. 2. 2022, sp. zn.: 30 Af 29/2020-48

Nejvyšší soud: Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2019, sp. zn.:32 Cdo 4288/2017-167

Ústavní soud: Nález Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 59/2000 (278/2001 Sb.)

Elektronické zdroje

Česká národní banka, České mince [online], cnb. cz, 2023 [cit. 25. 6. 2023].

Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/1-kc/>

Česká národní banka, České mince [online], cnb. cz, 2023 [cit. 25. 6. 2023].

Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/2-kc/>

Česká národní banka, České mince [online], cnb. cz, 2023 [cit. 25. 6. 2023].

Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/5-kc/>

Česká národní banka, České mince [online], cnb. cz, 2023 [cit. 25. 6. 2023].

Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/10-kc/>

Česká národní banka, České mince [online], cnb. cz, 2023 [cit. 25. 6. 2023].

Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/20-kc/>

Česká národní banka, ČNB: Věnujte pozornost penězům, abyste poznali padělky [online], cnb.cz, 2024 [cit. 8. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/cnb-news/tiskove-zpravy/CNB-Venujte-pozornost-penezum-abyste-poznali-padelky/>

Česká národní banka, Dohled nad finančním trhem [online], cnb.cz, 2024 [cit. 22. 4. 2024].

Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/>

Česká národní banka, Finanční stability [online], cnb.cz, 2024 [cit. 19. 4. 2024].

Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/financni-stabilita/>

Česká národní banka, Historie ČNB, Historie centrálního bankovníctví od založení Československa do současnosti [online], cnb.cz, 2024 [cit. 19. 4. 2024].

Dostupné z: <https://www.historie.cnb.cz/cs/>

Česká národní banka, Jak lze dosáhnout cenové stability [online], cnb.cz, 2024 [cit. 12. 4. 2024].

Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/vzdelavani/04-jak-lze-dosahnout-cenove-stability/>

Česká národní banka, Ochranné prvky 100 Kč [online], cnb.cz, 2024 [cit. 7. 6. 2024].

Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/ochrann-prvky-100-kc/>

Česká národní banka, Ochranné prvky 2 000 Kč [online], cnb.cz, 2024 [cit. 8. 6. 2024].

Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/ochrann-prvky-2000-kc/>

Česká národní banka, Struktura peněz v oběhu [online], cnb.cz 2023 [cit. 24. 6. 2023]

Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/obeh/struktura-penez-v-obehu/>

Česká národní banka, Ukončení platnosti padesátikorunové bankovky [online], cnb.cz, 2023 [cit. 25. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/informace-k-ukonceni-platnosti-bankovek/ukonceni-platnosti-padesatikorunove-bankovky/>

Česká národní banka. Ukončení platnosti 10 a 20haléřových mincí. Racionalizace soustavy drobných mincí v ČR [online], cnb.cz, 2023 [cit. 25. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/mince/informace-k-ukonceni-platnosti-minci/ukonceni-platnosti-10-a-20halerovych-minci/>

Česká národní banka, Padělků bankovek výrazně ubylo, padělatele nejčastěji napodobují tisícikorunu [online], cnb.cz, 2023 [cit. 8. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/cnb-news/tiskove-zpravy/Padelku-bankovek-vyrazne-ubylo-padelatele-nejcasteji-napodobuji-tisicikorunu/>

European central bank, ECB/Eurosystem policy and Exchange rates [online], 2024 [cit. 11. 6. 2024]. Dostupné z: <https://data.ecb.europa.eu/publications/ecbeurosystem-policy-and-exchange-rates/3030619>

European central bank, ECB/Eurosystem policy and Exchange rates [online], 2024 [cit. 11. 6. 2024]. Dostupné z: <https://data.ecb.europa.eu/publications/ecbeurosystem-policy-and-exchange-rates/3030618>

Evropská centrální banka, Bankovky série Europa [online], ecb.europa.eu, 2019 [cit. 14. 6. 2024]. Dostupné z: chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcglcfindmkaj/https://www.rozumimepenezum.cz/wp-content/uploads/2021/05/Cashier-Poster-100_200-Euro_WEB.cs_.pdf

Evropská centrální banka, Mince [online], ecb.europa.eu, 2024 [cit. 12. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/euro/coins/html/index.cs.html>

Evropská centrální banka, Nominální hodnoty [online], ecb.europa.eu, 2024 [cit. 14. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/euro/banknotes/current/denominations/html/index.cs.html#es1-010>

Evropská centrální banka, Nominální hodnoty [online], ecb.europa.eu, 2024 [cit. 14. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/euro/banknotes/current/denominations/html/index.cs.html#es2-100>

Evropská centrální banka, Nominální hodnoty [online], ecb.europa.eu, 2024 [cit. 14. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/euro/banknotes/current/denominations/html/index.cs.html#es2-200>

Evropská centrální banka, Všeobecné informace [online], ecb.europa.eu, 2024 [cit. 11. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/html/index.cs.html>

Evropská rada, Rada Evropské unie, Podmínky pro vstup do eurozóny – konvergenční kritéria [online], consilium.europa.eu, 2024 [cit. 10. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/joining-the-euro-area/convergence-criteria/>

Evropská unie, Výtvarná podoba [online], european-union.europa.eu, 2024 [cit. 11. 6. 2024]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/euro/design_cs

Evropská unie, Země používající euro [online], european-union.europa.eu, 2024 [cit. 10. 6. 2024]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/euro/countries-using-euro_cs?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAAR33WkAI8Ljj3B0-N1miSl3-6mlKCJBx7k6kqfUpLeHtarcXI1xc0yheZi4_aem_AUNTGtMUgISUf9o1GaBiX4jCAwn2lcqA_X5Am-53Fzj3BP3yIlTyq2QRLxKD0C9iZX6RQHzCD7TIGLnPWFTiUMTt

Ministerstvo financí, Ochrana euromincí [online], zavedenieura.cz, 2024 [cit. 12. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurobankovky-a-euromince/ochrana-eurominci>

Ministerstvo financí, Vzhled eurobankovek [online], zavedenieura.cz, 2024 [cit. 13. 6. 2024], Dostupné z: <https://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurobankovky-a-euromince/vzhled-eurobankovek>

Státní tiskárna cenin, s. p. Bankovky [online]. Stc.cz, [cit. 28. května 2024]. Dostupné z: <https://stc.cz/produkty/bankovky/>

Státní tiskárna cenin, s. p. Bankovky [online]. Stc.cz, [cit. 28. května 2024]. Dostupné z: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://stc.cz/wp-content/uploads/2023/08/PL_BANKOVKY_mail.pdf

Výkladový slovníček Ministerstva financí České republiky [online]., zavedenieura.cz, 2023 [cit. 25. 6. 2023] Dostupné na <https://www.zavedenieura.cz/cs/vykladovy-slovnicek/e-2335#evropska-menova-jednotka-european-currency-unit-ecu>

Zlataky.cz, Jak poznáme padělané bankovky? [online], zlataky.cz, 2008 [cit. 8. 6. 2024]. Dostupné z: <https://zlataky.cz/novinky-zlato-stribro-trh/jak-pozname-padelane-bankovky>

Seznam obrázků

Obrázek 1: sto korunová bankovka	29
zdroj: ČNB: https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/100-kc/	
Obrázek 2: Ochranný proužek proti světlu	30
zdroj: SURGA Leopold. České bankovky a mince 1993-2012. JEROME s.r.o. 2012	
Obrázek 3: Ochranný proužek	30
zdroj: Tamtéž	
Obrázek 4: Ochranná vlákna	31
zdroj: Tamtéž	
Obrázek 5: Soutisková značka - na jednotlivých stranách a v průhledu.....	32
zdroj: ČNB: https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/ochranne-prvky-500-kc/	
Obrázek 6: Skrytý obrazec	33
zdroj: ČNB: https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/ochranne-prvky-100-kc/	
Obrázek 7: Mikrotext - líc a rub dvou set korunové bankovky.....	34
zdroj: ČNB: https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/ochranne-prvky-200-kc/	
Obrázek 8: Mikrotext dvou tisíci koruny	35
zdroj: SURGA Leopold. České bankovky a mince 1993-2012. JEROME s.r.o. 2012	
Obrázek 9: Iridiscentní pruh u tisícikoruny	35
zdroj: ČNB: https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/ochranne-prvky-1000-kc/	
Obrázek 10: Proměnlivá barva na pětisetkoruně.....	37
zdroj: ČNB: https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/bankovky/ochranne-prvky-500-kc/	
Obrázek 11: Vodoznak s vyobrazením Európy na eurobankovkách.....	46
zdroj: ECB: https://www.ecb.europa.eu/euro/banknotes/current/denominations/html/index.cs.html#es2-100	
Obrázek 12: Stoeurová bankovka - vpravo holografický proužek.....	46
zdroj: https://www.eurovcesku.eu/eurobankovky	
Obrázek 13: Smaragdové zelené číslo	47
zdroj: ECB: https://www.ecb.europa.eu/euro/banknotes/current/denominations/html/index.cs.html#es2-200	

Abstrakt

Tato diplomová práce pojednává o ochraně českých bankovek a mincí. Každé platidlo na sobě nese ochranné prvky, které ztěžují jeho padělání a poskytují mu tak účinnou legální ochranu. Některé ochranné prvky jsou bez většího úsilí viditelné pouhým okem, další jsou znatelné pomocí speciálních nástrojů, jako je lampa s ultrafialovým světlem či zvětšovací lupa. Další kategorie ochranných prvků je pro běžného uživatele nerozeznatelná, jelikož díky nim dokáže pravost bankovky určit pouze centrální banka na základě důsledného zkoumání.

Cílem práce je analýza ochranných prvků vyskytujících se na českých bankovkách a mincích a následné posouzení, zda jsou chráněny dostatečně. Práce zkoumá i ochranné prvky euromincí a eurobankovek a na základě zjištěných poznatků ochranu těchto dvou měn porovnává.

Výsledek této práce přináší ucelený pohled na ochranu tuzemských bankovek i mincí. Při využití uvedených informací, dokáže i běžný uživatel rozpoznat, zda v rukou drží pravou či padělanou bankovku nebo minci. Práce obsahuje také zhodnocení míry ochrany platidel, úvahy a vlastní pohledy na danou problematiku.

Abstract

This thesis deals with the protection of Czech banknotes and coins. Each currency bears protective elements that make it difficult to counterfeit and thus provide effective legal protection. Some of the security features are visible to the naked eye without much effort, others are noticeable with special tools such as a lamp with ultraviolet light or a magnifying glass. Another category of security features is indistinguishable to the average user, as they allow only the central bank to determine the authenticity of a banknote through rigorous examination.

The aim of this thesis is to analyse the security features on Czech banknotes and coins and to assess whether they are sufficiently protected. The thesis also examines the security features of euro coins and euro banknotes and compares the protection of these two currencies on the basis of the findings.

The result of this work provides a comprehensive view of the protection of domestic banknotes and coins. Using the information provided, even the average user will be able to recognise whether they are holding a genuine or counterfeit banknote or coin. The thesis also contains an assessment of the level of protection of payment instruments, reflections and own views on the issue.

Klíčová slova

Ochrana bankovek a mincí, padělání, ochranné prvky, Česká národní banka, česká koruna, euro

Keywords

Banknote and coin protection, counterfeiting, security features, Czech National Bank, czech crown,
euro